

**Hrvatski nacionalni program
za prevenciju HIV/AIDS-a
2017. – 2021.**

SADRŽAJ

UVOD.....	4
KRATAK PREGLED EPIDEMIOLOŠKE SITUACIJE	6
CILJEVI.....	12
Glavni cilj.....	12
Specifični ciljevi	13
PLAN AKTIVNOSTI.....	16
1. Jačanje nacionalnih snaga za praćenje kretanja infekcije, analize epidemiološke situacije i praćenja rizičnog ponašanja, razvoj i primjena učinkovitih programa prevencije HIV-a, provođenje i evaluacija tih programa.....	16
Mjera 1.1. Praćenje i analiza epidemiološke situacije HIV-infekcije, Program mjera suzbijanja i sprječavanja HIV-a	17
Mjera 1.2. Uvođenje novih metoda praćenja HIV-infekcije.....	18
2. Smanjenje prenošenja infekcije u pojedinim populacijama.....	19
Mjera 2.1. Preventivni rad u populaciji muškaraca koji imaju spolne odnose s drugim muškarcima	20
Mjera 2.2. Preventivni rad u populaciji intravenskih ovisnika koji koriste drogu injektiranjem i povremenih uzimatelja droga.....	21
Mjera 2.2.1. Programi smanjenja štete (harm reduction).....	22
Mjera 2.3. Preventivni rad u populaciji adolescenata	22
Mjera 2.4. Preventivni rad u populaciji heteroseksualnih muškaraca i žena s rizičnim ponašanjem	23
Mjera 2.5. Preventivni rad u populaciji radnika-migranata	24
Mjera 2.6. Preventivni rad u populaciji pomoraca – članova posade brodova.....	25
Mjera 2.7. Preventivni rad u općoj populaciji.....	26
3. Povećanje broja dobrovoljnih savjetovanja i testiranja kako bi se omogućilo rano otkrivanje zaraze HIV-om te savjetovanje o smanjivanju rizičnog ponašanja	27
Mjera 3.1. Osigurati kontinuitet rada centara za dobrovoljno, besplatno i anonimno savjetovanje i testiranje.....	28
Mjera 3.2. Razvijanje dobrovoljnog savjetovanja, testiranja i upućivanja u skrb	28
Mjera 3.3. Povećanje motivacije osoba s rizičnim ponašanjem za testiranje na HIV	29
Mjera 3.4. Povećanje broja mjesta koja rutinski nude dobrovoljno savjetovanje i testiranje. 29	
Mjera 3.5. Omogućiti dobrovoljna savjetovanja i testiranja trudnica na HIV	29
Mjera 3.6. Osiguranje uporabe provjerenih anti-HIV testova uz obvezatnu potvrdu Referentnog centra za dijagnostiku i liječenje zaraze HIV- om Ministarstva zdravstva.....	30
4. Pružanje optimalne skrbi osobama koje žive s HIV-om, razvoj preventivne djelatnosti za osobe koje žive s HIV-om te borba protiv stigmatiziranja i diskriminacije	30
Mjera 4.1. Provođenje antidiskriminacijskih programa.....	31
Mjera 4.2. Provođenje postupaka dijagnostike, terapije i liječenja u svezi HIV-infekcije.....	32
Mjera 4.3. Psihosocijalna podrška HIV pozitivnim osobama.....	33
5. Primjena standardnih mjera zaštite u cilju minimaliziranja rizika prenošenja HIV-a i drugih uzročnika koji se prenose krvlju	34
Mjera 5.1. Pridržavanje standardnih mjera zaštite u zdravstvenim ustanovama	34
Mjera 5.2. Izobrazba radnika u zdravstvu.....	36
Mjera 5.3. Izobrazba radnika u odgojno-obrazovnim ustanovama, ustanovama socijalne skrbi, sportskim i drugim ustanovama	36
Mjera 5.4. Izobrazba pripadnika Ministarstva obrane i Oružanih snaga Republike Hrvatske i policijskih službenika.....	37
Mjera 5.5. Izobrazba u ostalim djelatnostima.....	37

6. Osiguranje sigurnosti krvi i krvnih pripravaka kao i osiguranje sigurnosti transplantacije organa i tkiva.....	38
Mjera 6.1. Osiguranje sigurnosti krvi i krvnih pripravaka.....	38
Mjera 6.2: Osiguranje sigurnosti transplantacije organa i tkiva	39
7. Koordinacija na područjima zajedničkih aktivnosti	40
Mjera 7.1. Suradnja i koordinacija aktivnosti s tijelima koja provode Nacionalnu strategiju suzbijanja zlouporabe droga, Nacionalni program za mlade, Nacionalni program za djecu i druge.	40
Mjera 7.2: Suradnja s udrugama čija djelatnost je u svezi suzbijanja HIV-infekcije	40
Mjera 7.3. Suradnja s međunarodnim institucijama	41
INDIKATORI PRAĆENJA.....	42
FINANCIRANJE.....	44
ZAKLJUČCI.....	44
SKRAĆENICE	45

UVOD

Infekcija virusom humane imunodefijencije (u daljnjem tekstu: HIV-infekcija) s posljedičnim stečenim manjkom imuniteta (AIDS od engl. acquired immunodeficiency syndrome; u daljnjem tekstu HIV/AIDS) jedna je od bolesti koja se značajno proširila u svim dijelovima svijeta i predstavlja značajan javnozdravstveni problem. Od početka epidemije umrlo je preko 25 milijuna ljudi, a procjenjuje se da je krajem 2014. godine 37 milijuna osoba zaraženo HIV-om. Unatoč globalnom napretku u prevenciji i liječenju HIV/AIDS-a u posljednjem desetljeću, broj novih slučajeva oboljelih i umrlih od HIV/AIDS-a ne pokazuje trend pada ili je čak u porastu u nekim područjima svijeta. Najnovije procjene ukazuju da je širenje epidemije u Istočnoj Europi i Centralnoj Aziji najbrže na svijetu. Iako je učestalost HIV/AIDS-a u Republici Hrvatskoj niska, svjesni smo da postoji mnogo čimbenika koji pogoduju širenju virusa.

Suzbijanje i sprječavanje HIV/AIDS-a kao i potpora osobama koje žive s HIV-om u Republici Hrvatskoj od iznimnog su javnozdravstvenog interesa. Program suzbijanja i sprječavanja AIDS-a izrađen još 1986. godine dok je Program zdravstvene zaštite od HIV/AIDS-a u Republici Hrvatskoj donesen 1993. godine. Slijedom novih spoznaja o strategiji prevencije HIV/AIDS-a i na temelju Deklaracije o Obvezama prema HIV/AIDS-u (engl. Declaration of Commitment on HIV/AIDS), koju je usvojila Opća skupština Ujedinjenih naroda (u daljnjem tekstu:UN) u lipnju 2001. godine, donesen je Hrvatski nacionalni program prevencije HIV/AIDS-a za razdoblje od 2005. do 2010. godine. Političkom deklaracijom o HIV/AIDS-u iz 2006. godine, države članice UN-a obvezale su se na značajno povećanje obujma postojećih nacionalnih odgovora na HIV/AIDS i omogućavanje općeg pristupa (engleski: Universal Access) prevenciji, liječenju i podršci svima onima koji su u potrebi. Slijedeći međunarodni dokumenti, strategije i partnerstva u borbi protiv HIV/AIDS-a u Europi i svijetu i mnoge druge aktivnosti EU na ovom području, dodatno su ojačale obveze usmjerene na suzbijanje HIV-infekcije koje su ugrađene u Hrvatski nacionalni program za prevenciju HIV/AIDS-a 2011. – 2015. Hrvatski sabor je 2012. godine usvojio Nacionalnu strategiju razvoja zdravstva od 2012. do 2020. godine, u kojoj se u području nadzora nad zaraznim bolestima ističe HIV/AIDS-a (pod točkom 2.6.7.4) kao i provedba Hrvatskog nacionalnog programa za prevenciju HIV/AIDS-a (pod točkom 3.5.12.6).

Postizanje zacrtanih ciljeva općeg pristupa prati se i vrednuje kroz izvještaje prema Deklaraciji o obvezama u svezi HIV/AIDS-a i okvira Agende 2030 UN-a s naglaskom na ispunjavanje Cilja održivog razvoja broj 3. pod nazivom Osigurati zdrav život i promicati blagostanje za sve u svim životnim dobima, a koji uključuje i okončanje epidemije AIDS-a do kraja 2030. godine.

Hrvatski nacionalni program za prevenciju HIV/AIDS-a 2017.-2020. (u daljnjem tekstu: Nacionalni program) obuhvaća medicinske mjere, javnozdravstvene mjere, obrazovne mjere i mjere društvene zajednice, uzimajući u obzir obrazovna, etička i pravna načela, socijalne i ekonomske čimbenike, važnost suradnje različitih partnera/dionika, kako bi se uspostavilo koordinirano sinergijsko sudjelovanje svih segmenata društva u suzbijanju i sprječavanju HIV/AIDS-a.

Velik dio mjera prevencije HIV/AIDS-a temelji se na zdravstvenom odgoju za opću populaciju (zdravstvena edukacija) i zdravstvenom odgoju za dio populacije s rizičnim ponašanjem u nastojanju da se rizično ponašanje promijeni. S obzirom na nizak rizik od zaražavanja u Republici Hrvatskoj, ove se mjere prvenstveno odnose na promociju i usvajanje protektivnog ponašanja u

populaciji muškaraca koji imaju spolne odnose s muškarcima (u daljnjem tekstu: MSM), općoj populaciji i populaciji adolescenata te prevenciju i smanjenje udjela objektivno utvrđenih rizičnih ponašanja u pojedinim skupinama povećanog rizika. Dio mjera odnosi se na smanjenje rizika i mjere smanjenja štete u skupinama povećanog rizika poput osoba koje injektiraju droge, osobe koje često mijenjaju spolne partnere, osobe koje se bave seksualnim radom, spolne partnere oboljelih i drugih. Mjere zaštite od bolničkih infekcija te nadzor nad krvi i imunobiološkim preparatima kontinuirano se provodi u Republici Hrvatskoj te ove mjere treba kontinuirano unaprjeđivati. Uspješni program iziskuje prvenstveno kontinuiran i sustavan rad u okvirima zdravstvenog i obrazovnog sustava, multidisciplinarni pristup i uključivanje civilnog društva.

Dio preventivnih mjera, kao i promjena ponašanja, važni su u velikom dijelu za smanjenje rizika širenja HIV/AIDS-a. Sve poželjne promjene ponašanja nisu ipak jednako učinkovite te se treba usredotočiti na promjene koje su najvažnije za poboljšanje opsega preventivnog i protektivnog ponašanja i smanjenje rizičnog ponašanja u našoj zemlji.

Od iznimnog je značaja poštivanje i promicanje ljudskih prava osoba koje žive s HIV-om. Osobe koje žive s HIV-om imaju pravo na privatnost, normalno školovanje, zdravstvenu skrb, rad, stanovanje i nediskriminirajući odnos u svim područjima života. Javnost treba upoznati s važnošću prevladavanja predrasuda, neznanja i sprječavanja diskriminacije u suzbijanju HIV/AIDS-a. Posebna je odgovornost svih radnika u javnim službama, osobito u zdravstvenim, odgojno-obrazovnim i ustanovama socijalne skrbi, na području uklanjanja predrasuda i suzbijanja straha prema osobama koje žive s HIV-om. Javnozdravstvene mjere u pogledu zdravstvene skrbi, sporta, zaposlenja, obrazovanja, socijalne skrbi, stanovanja i drugih društvenih aktivnosti moraju se temeljiti na znanstvenim spoznajama o prenošenju HIV-a, a ne na pretpostavkama, spekulacijama i strahu.

POLAZIŠTA NACIONALNOG PROGRAMA I MEĐUNARODNI KONTEKST

Nacionalni program definira politiku i strategiju sprječavanja i suzbijanja HIV-infekcije i AIDS-a u Republici Hrvatskoj. Temelji se na preporukama međunarodnih organizacija u području suzbijanja i sprječavanja HIV/AIDS-a, uzimajući u obzir aktualnu epidemiološku situaciju u Republici Hrvatskoj, Europi i svijetu, iskustvo u prevenciji i liječenju HIV/AIDS-a te najnovije znanstvene spoznaje na ovom području. Opisuje i definira ciljeve i aktivnosti u vremenski definiranom planu te uloge dionika u svrhu pružanja smjernica za razvoj i provođenje zajedničkog nacionalnog odgovora u prevenciji HIV/AIDS-a. Program je osmišljen na multidisciplinarnom pristupu, uključujući organizacije civilnog društva koje zajednički djeluju i u okviru Povjerenstva za suzbijanje HIV/AIDS-a Vlade Republike Hrvatske, u čijem sastavu su predstavnici ministarstava, zdravstvenih ustanova, međunarodnih i nevladinih organizacija.

Nacionalni program je u skladu s brojnim međunarodnim dokumentima, primjerice, Deklaracijom o HIV/AIDS-u UN-a 2001.¹, Deklaracijom o HIV/AIDS-u UN-a 2011. (Jačanje naših napora u cilju eliminacije HIV-infekcije i AIDS-a - Rezolucija 65/277)², Strategijom za borbu protiv HIV-a za razdoblje 2011 - 2015³ UNAIDS-a, Europskim akcijskim planom za HIV/AIDS 2012-2015.⁴,

---

¹ Declaration of Commitment on HIV/AIDS 2001

² Political Declaration on HIV and AIDS: Intensifying Our Efforts to Eliminate HIV and AIDS (resolution 65/277)

³ UNAIDS HIV/AIDS Strategy for 2011-2015

⁴ European Action Plan for HIV/AIDS 2012-2015.

Akcijским planom za HIV/AIDS za EU i susjedne države 2014. – 2016.⁵, Dublinskom deklaracijom o partnerstvu u borbi protiv HIV/AIDS-a u Europi i središnjoj Aziji 2004.⁶ UN Ciljevima održivog razvoja⁷ (nastavak Milenijskih ciljeva), smjernicama Europskog centra za sprječavanje i kontrolu bolesti (u daljnjem tekstu: ECDC) i Svjetske zdravstvene organizacije (u daljnjem tekstu: SZO) te je također u skladu s ključnim nacionalnim strateškim dokumentima (Nacionalna strategija razvoja zdravstva 2012.-2020., Strateški plan Ministarstva zdravstva 2017. - 2019., Nacionalna strategija suzbijanja zlouporabe droga 2012. - 2017., Nacionalni Akcijski plan suzbijanja zlouporabe droga u Republici Hrvatskoj za razdoblje 2014. - 2017., i dr.).

Nacionalni program obuhvaća sljedeća prioritetna područja: zdravstvenu edukaciju opće populacije posebice mladih, mjere usmjerene na povećanje protektivnih ponašanja, preventivni rad sa skupinama u povećanom riziku i smanjenje rizičnih ponašanja, rano otkrivanje infekcije (rad centara za anonimno, dobrovoljno, besplatno, savjetovanje i testiranje), pravodobno i adekvatno liječenje, uključujući psihosocijalnu podršku osobama koje žive s HIV-om i smanjenje stigme i diskriminacije, mjere za prevenciju prijenosa infekcije u zdravstvenim ustanovama, putem krvi i krvnih preparata, praćenje epidemioloških podataka te praćenje i vrednovanje programa i aktivnosti.

KRATAK PREGLED EPIDEMIOLOŠKE SITUACIJE

EPIDEMIOLOGIJA HIV/AIDS-a U SVIJETU I EUROPI

HIV/AIDS još uvijek globalno predstavlja jedan od vodećih javnozdravstvenih izazova. Prema procjenama SZO i UNAIDS-a u svijetu je krajem 2015. godine živjelo 36,7 milijuna ljudi zaraženo HIV-om. U 2015. godini 2,1 milijuna ljudi zarazilo se HIV-om, od čega je 1,4 milijuna ljudi (70%) zaraženo u subsaharskoj Africi, a 1,1 milijuna oboljelih umrlo je od posljedica AIDS-a.⁸ Na globalnoj razini se broj novih HIV-infekcija smanjio za 35% u odnosu na 2000. godinu, a broj smrti uzrokovanih AIDS-om smanjio se za 42% u odnosu na 2005. godinu, kada je zabilježen najveći broj smrti od te bolesti. Trideset godina od početka epidemije umrlo je 25 milijuna ljudi od posljedica te bolesti. Prema najnovijim podacima u Istočnoj Europi i Centralnoj Aziji zabilježen je najveći porast HIV-infekcije u posljednjem desetljeću.

HIV-infekcija i AIDS i dalje imaju veliki javnozdravstveni značaj u Europi, gdje se bez obzira na uspjehe u liječenju i prevenciji, u 2013. godini bilježi porast od 80% broja novodijagnosticiranih HIV-infekcija u odnosu na 2004. godinu, s porastom učestalosti u MSM populaciji u cijeloj Europi. U 2015. godini u 50 europskih država (od 53 države SZO Europske regije) zabilježeno je ukupno 153.407 novih slučajeva zaraze HIV-om (163 na milijun stanovnika). Najveći broj slučajeva bio je zabilježen u Istočnoj Europi (475 na milijun stanovnika), što je sedam i pol puta više nego u Zapadnoj Europi (63 na milijun stanovnika) i gotovo sedamnaest puta više nego u Središnjoj Europi (28 na milijun stanovnika). U Istočnoj Europi heteroseksualni put prijenosa dominira i pokazuje trend porasta. Iako je u većini zemalja istočne Europe put prijenosa injektiranjem droga u značajnom padu i dalje je taj put prijenosa značajan u ukupnom broju oboljelih.

---

5 Action Plan od HIV/AIDS in the EU and neighbouring countries: prolongation 2014-2016

6 Dublin Declaration on Partnership to fight HIV/AIDS in Europe and Central Asia 2004

7 SDGs- Transforming Our World: The 2030 Agenda for Sustainable Development, Sustainable Development Goals

8 WHO, UNAIDS, 2016

U 2015. godini iz 31 države EU/EEA bilo je prijavljeno 29.747 novodijagnosticiranih HIV-infekcija (63 na milijun stanovnika). Najviše stope novodijagnosticiranih HIV-infekcija zabilježene su u Estoniji, Latviji i Malti, a najniže u Slovačkoj, Sloveniji i Češkoj.⁹

U Središnjoj i Zapadnoj Europi dominira i pokazuje trend porasta prijenosa u skupini MSM. U zapadnoj Europi značajan udio među dijagnosticiranim HIV-infekcijama otkriveno je među osobama koje dolaze iz zemalja s visokom učestalošću HIV-a.

U posljednjem desetljeću (2004. - 2013.) u zemljama EEA najveći broj slučajeva dijagnosticiran je u MSM populaciji, s udjelom od 42% među svim prijavama HIV-infekcije (broj slučajeva u ovoj skupini porastao je za 33% u odnosu na 2004. godinu), dok broj slučajeva heteroseksualnog prijenosa bilježi pad od 61%, a slučajeva zaraze putem injektiranja droga pad za 36%.

EPIDEMIOLOGIJA HIV/AIDS-a U HRVATSKOJ

U Hrvatskoj s HIV-infekcijom živi manje od jedne osobe na 1000 stanovnika, odnosno manje od 0,1% stanovnika su nositelji protutijela na HIV (prevalencija anti-HIV protutijela kod osoba koje prvi put dobrovoljno doniraju krv u Hrvatskoj je u razdoblju 1998. - 2013. godine iznosila od 0,00 do 0,014% (podaci HZTM), što je relativno malo u usporedbi s većinom država Europske Unije. Republika Hrvatska se uvrštava u zemlje s niskom razinom učestalosti HIV/AIDS-a. Posljednjih pet godina u Hrvatskoj se prosječno registriira 90 osoba oboljelih od HIV/AIDS-a (raspon od 77 do 116), što čini stopu od 21 na milijun stanovnika, što nas i dalje svrstava u zemlje s niskom učestalošću te bolesti (godišnji broj novooboljelih za EU/EEA je 59 na milijun stanovnika u 2014.). No, posljednjih godina broj novootkrivenih slučajeva HIV-infekcije pokazuje blagi trend porasta. U 2016. godini bilo je 107 prijava zaraze HIV-om, što je 88% više nego prije deset godina i 50% više nego 2010. godine. Broj novootkrivenih inficiranih HIV-om u 2015. godini bio je 116, najveći dosad zabilježen.

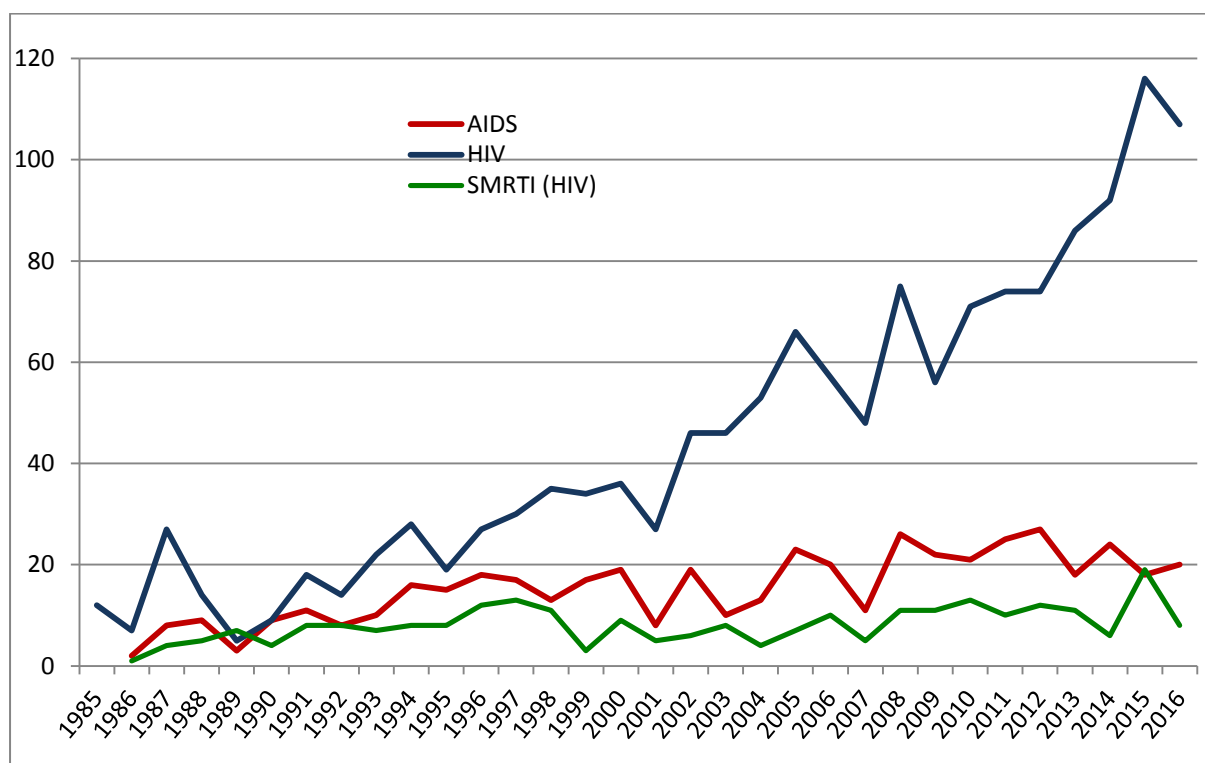
Prema prijavama oboljenja i smrti od HIV/AIDS-a, koja je kao i druge zarazne bolesti obvezna prema Zakonu o zaštiti pučanstva od zaraznih bolesti, od prvih zabilježenih slučajeva 1986. godine do kraja 2016. godine u Republici Hrvatskoj je ukupno (kumulativno) zabilježeno 1.431 osoba kojima je dijagnosticirana HIV-infekcija, od njih je 480 oboljelih od AIDS-a (34%). U istom razdoblju umrlo je 254 osoba oboljelih od zaraze HIV-om, od čega je 204 umrla od AIDS-a (Slika 1.).

Pobol od AIDS-a (u 2016. godini bilo je 20 oboljelih od AIDS-a) i smrtnost od AIDS-a (u 2016. godini bilo je 3 smrti od AIDS-a) prema prijavama zaraznih bolesti su relativno niski i u blagom padu, što je najvećim dijelom zahvaljujući antiretrovirusnoj terapiji koja je od 1998. godine dostupna i besplatna za sve pacijente kojima je liječenje potrebno. Ukupan broj HIV/AIDS pacijenata koji su se nalazili u skrbi tijekom 2016. godine bio je 1034 (njih 1027 je uzimalo antiretrovirusnu terapiju).

---

⁹ European Centre for Disease Prevention and Control/WHO Regional Office for Europe. HIV/AIDS surveillance in Europe 2015. Stockholm: ECDC; 2016.

Slika 1. Broj dijagnosticiranih slučajeva HIV-infekcije, AIDS-a i umrlih od HIV/AIDS-a po godinama u Republici Hrvatskoj, 1985. - 2016. godine

Izvor: Registar za HIV/AIDS, Hrvatski zavod za javno zdravstvo

Dominantni put prijenosa je spolni put od čega 63,7% među muškarcima koji imaju spolne odnose s drugim muškarcima (MSM), 25,8% heteroseksualni put, dok je u 5,1 % slučajeva put prijenosa korištenje droga injektiranjem. (Slika 2. i Tablica 1.).

Populacija MSM-a je od početka epidemije skupina s najvećim rizikom za HIV-infekciju u Republici Hrvatskoj. Posljednjih godina bilježi se porast udjela MSM u ukupnom broju zaraženih HIV-om, kao i porast udjela MSM skupine u novodijagnosticiranim HIV-infekcijama (Tablica 1., Slika 3.). Porast broja HIV-infekcija u MSM populaciji zabilježen je u većini zemalja EU/EEA (33% više od zabilježenih u 2004. godini).

Heteroseksualni put prenošenja sudjeluje s 26% u ukupnom broju oboljelih od HIV/AIDS-a, osobe s većim brojem i učestalim mijenjanjem partnera/ica (18,0%) i osobe koje su stalni seksualni partneri HIV pozitivnih osoba (7,8%). Iako epidemiološka istraživanja pokazuju jasnu substratifikaciju prema riziku u grupi heteroseksualnih muškaraca koji žive ili dulje borave u inozemstvu, dodatna istraživanja su nužna kako bi se precizno usmjerile preventivne aktivnosti. Klasične spolno prenosive bolesti poput gonoreje i sifilisa u Republici Hrvatskoj su reducirane na vrlo niske vrijednosti. Prema podacima Hrvatskog zavoda za javno zdravstvo, prateći prijave oboljenja od zaraznih bolesti, gonoreja i sifilis pokazuju stabilan trend pojavnosti posljednjih deset godina s blago uzlaznim trendom pojavnosti oboljelih od sifilisa u 2013. i 2014. godini. Prosječno se u posljednjih pet godina na godišnjoj razini bilježi 42 nova slučaja sifilisa (raspon od 25 do 80) i 16 gonoreje (raspon od 13 do 22). Usprkos malim brojevima zabilježenih slučajeva sifilisa i gonoreje, potreban je intenzivniji i ciljani pristup u suzbijanju i sprječavanju, kako bi se postigla željena regresija ovih oboljenja.

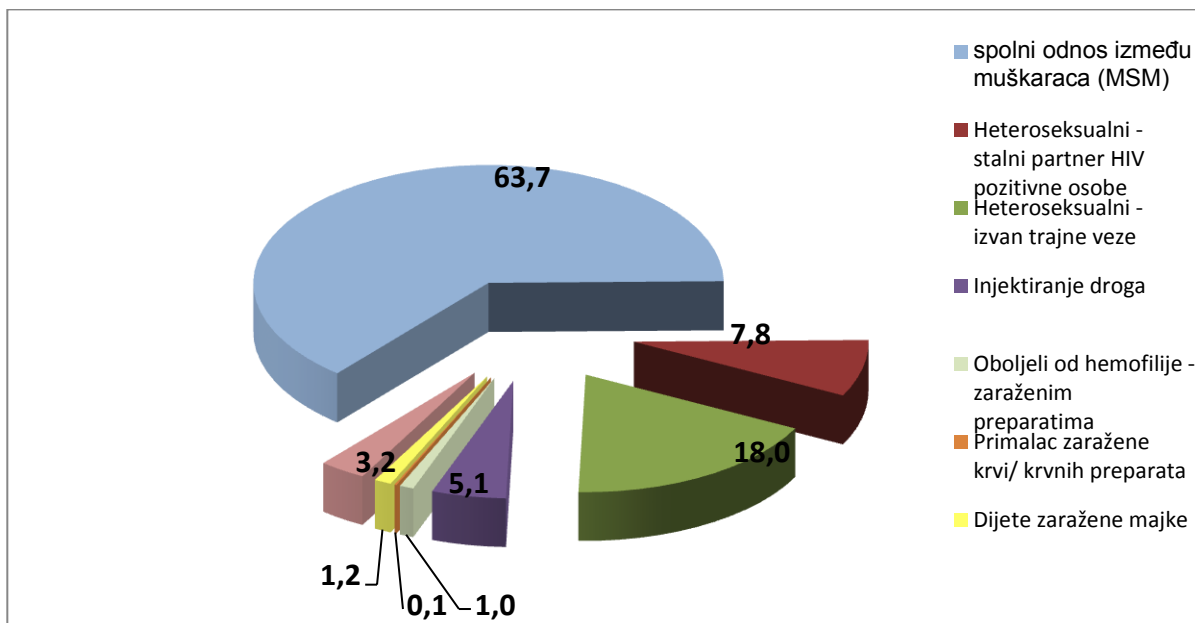
Tablica 1. Udio MSM u kumulativnom broju HIV-infekcija i udio MSM među novodijagnosticiranim infekcijama u Hrvatskoj po godinama

	2012.	2013.	2014.	2015.	2016.
Udio MSM u ukupnom broju svih zaraženih HIV-om	55%	56%	59%	62%	64%
Udio MSM u novodijagnosticiranim HIV-infekcijama (47-80 dijagnosticiranih HIV-infekcija godišnje)	87%	82%	87%	83%	86%

Udio droga u ukupnom broju oboljelih od HIV/AIDS-a čini 5,1% i posljednjih desetak godina pokazuje stabilan trend niske učestalosti. U populaciji u Republici Hrvatskoj, prevalencija HIV-infekcije nije visoka (niža je od 1%), ali se jasno naziru populacije unutar grupa ovisnika o opojnim drogama koje imaju posebno rizičan oblik ponašanja. Daljnja istraživanja kao i kontinuirana i usmjerena prevencija u ovim grupama su nužne. Povećanje broja ovisnika o drogama, a vezano uz to i uključivanje drugih skupina s različitim običajima i navikama te socijalni status, predstavljaju najveći rizik od povećanja broja osoba koje žive s HIV-om.

Republika Hrvatska bilježi sve veći trend useljavanja osoba i migracija osoba iz područja s visokom incidencijom HIV-a. Nužna su istraživanja ovih trendova, običaja i navika migranata, usmjeravanje preventivnih aktivnosti prema tim skupinama, kao i primjena ostalih mjera suzbijanja i sprečavanja HIV-a običajima i navikama u ovim populacijama. Veći dio potpore očekuje se od šire društvene zajednice koja treba osigurati uvjete za rad i život ove populacije te otkloniti onaj dio negativnih socijalnih utjecaja koji povećavaju rizik od širenja HIV-a. Na društvenoj zajednici je i niz socijalno-ekonomskih mjera koje će smanjiti emigraciju i omogućiti punovrijedan život svojim građanima. Ovo uključuje i mogućnost školovanja, zapošljavanja i punog socijalnog blagostanja.

Slika 2. Distribucija zaraženih HIV-om u Hrvatskoj (1985-2016.) prema vjerojatnom putu prijenosa zaraze

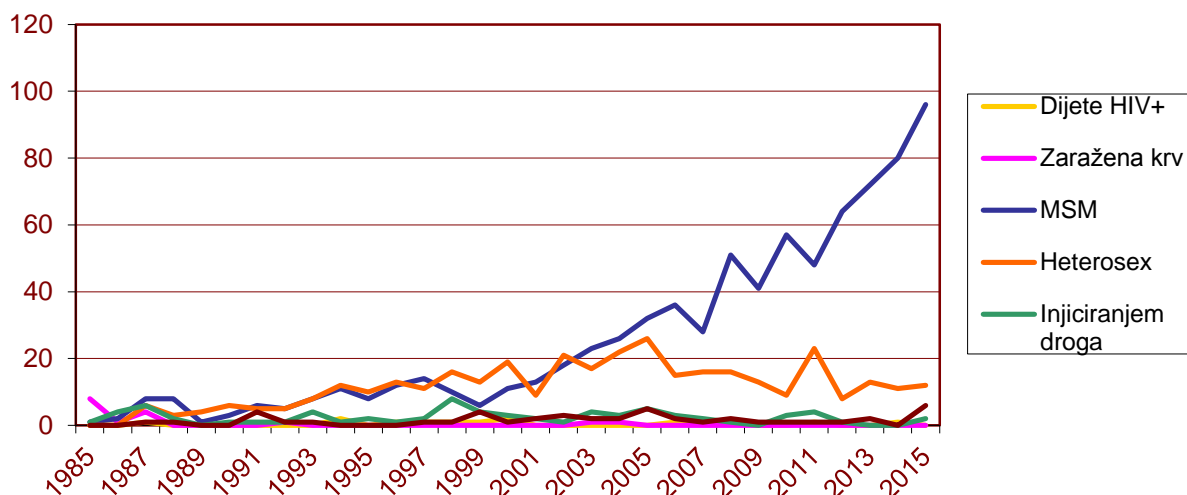

* Visokorizičan heteroseksualni kontakt (velik broj i učestalo mijenjanje partnera koji su u većem riziku za HIV-infekciju)

** Heteroseksualni kontakt sa stalnim partnerom/icom koji je zaražen HIV-om

Izvor: Registar za HIV/AIDS, Hrvatski zavod za javno zdravstvo

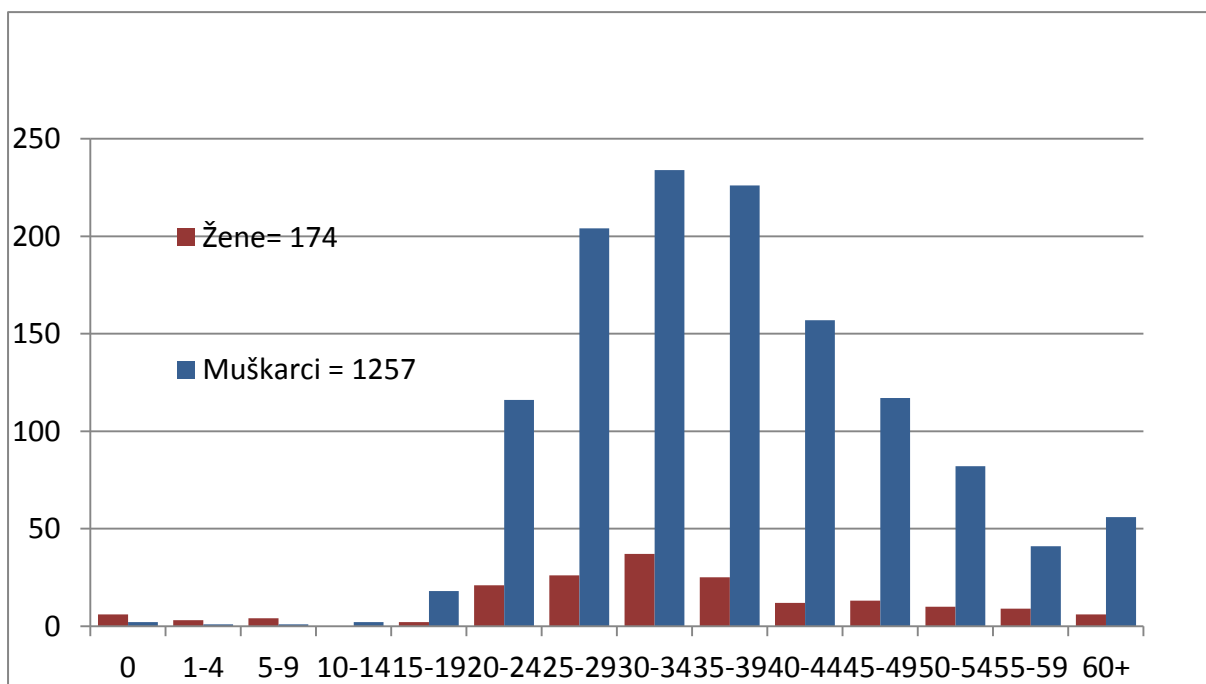
Slika 3. Novodijagnosticirane HIV-infekcije prema vjerojatnom putu prijenosa zaraze, 1985-2015.

Izvor: Registar za HIV/AIDS, Hrvatski zavod za javno zdravstvo

Najveći broj HIV-infekcija dijagnosticira se u dobnim skupinama 25-39 godina. (Slika 4.).

Slika 4. Raspodjela HIV/AIDS slučajeva po dobi/spolu u vrijeme dijagnosticiranja HIV-infekcije u Hrvatskoj u razdoblju 1985.-2016. godine

Izvor: Registar za HIV/AIDS, Hrvatski zavod za javno zdravstvo

Prijenos HIV-a putem uvoznih imunobioloških preparata je prekinut te je posljednji HIV-pozitivni bolesnik koji je zaražen ovim putem registriran 1993. godine. U trideset godina praćenja HIV/AIDS-a u Republici Hrvatskoj, samo su dvije osobe HIV-infekciju dobile putem transfuzije zaražene krvi. Za iznimno nizak rizik zaraze od HIV-a u zdravstvenim ustanovama zaslužno je kontinuirano provođenje mjera zaštite od infekcija u zdravstvenim ustanovama kao i nadzor nad krvi i krvnim preparatima i lijekovima u zemlji, niska učestalost HIV-infekcije u općoj populaciji te princip samodostatnosti i dobrovoljnog darivanja krvi. Kvalitetu krvi i krvnih preparata te ostalih imunobioloških preparata, kao i sve mjere prevencije infekcije treba i dalje provoditi.

U razdoblju od 1985. - 2016. godine ukupno je registrirano 17 djece koja su HIV-infekciju dobila od zaraženih majki perinatalnim prijenosom. Učestalost perinatalnog prijenosa u Hrvatskoj je prvenstveno vezana uz nisku učestalost HIV-infekcije u općoj populaciji, uz posebno nisku učestalost HIV-infekcije u žena. Rizik prijenosa je dodatno smanjen s dostupnošću i mogućnošću primjene preventivne antiretrovirusne terapije i ostalih medicinskih postupaka kod HIV pozitivnih trudnica i novorođenčadi.

Nacionalni program i nadalje će biti usmjeren na ciljane skupine pod povećanim rizikom od zaraze HIV-om, kao i protuepidemijske mjere prema čitavoj populaciji. Također treba provoditi i dodatno ustanoviti učinkovite mjere za smanjenje straha od zaraženih i spriječiti incidente u kojima se traži društvena izolacija pacijenata, što je rijetko, ali ipak prisutno u našoj državi. Liječenje zaraženih HIV-om i oboljelih od AIDS-a u Republici Hrvatskoj je, prema parametrima preživljavanja i zadržavanja u skrbi Referentnog centra za dijagnostiku i liječenje zaraze HIV-om Ministarstva zdravstva dobro i uspješno, što se očituje kroz sprječavanje ili smanjenje komplikacija, produženje životne dobi i osiguranje veće kvalitete života oboljelih te smanjenje smrtnosti i mogućnosti prijenosa. Valja napomenuti da će mjere liječenja zaraženih i oboljelih produljiti život, a time i povećati broj osoba koje žive s HIV-om u zemlji.

CILJEVI

Glavni cilj

Osigurati i dalje nisku razinu pobola od HIV-infekcije i AIDS-a u Republici Hrvatskoj; do 2020. godine ostvariti preduvjete za završetak epidemije u Hrvatskoj (90% zaraženih osoba je dijagnosticirano, 90% dijagnosticiranih uzima antiretrovirusne lijekove i 90% liječenih ima nemjerljivu viremiju).

Sprječavanje širenja HIV-a u ciljnim skupinama prema prioritetima temeljenim na epidemiološkim pokazateljima

- Smanjiti na najmanju moguću mjeru prijenos HIV-a među muškarcima koji imaju spolne odnose s drugim muškarcima.
- Smanjiti na najmanju moguću mjeru transmisiju HIV-a među ovisnicima o drogama i povremenim uzimateljima droga primarnom prevencijom i programima smanjenja štete.
- Smanjiti rizik od prijenosa infekcije među heteroseksualnim muškarcima i ženama.
- Smanjiti rizik od prijenosa infekcije među osobama koje pružaju spolne usluge za novac
- Smanjiti na najmanju moguću mjeru rizik prenošenja HIV-a s majke na dijete.
- Svesti rizik prijenosa HIV-a krvlju i krvnim derivatima, imunobiološkim preparatima na najmanju moguću mjeru i nastaviti s mjerama suzbijanja i sprječavanja nozokomijalnih infekcija.

Sprječavanje širenja HIV-a među adolescentima i odraslim stanovnicima

- Smanjiti na najmanju moguću mjeru rizik prenošenja HIV-a među adolescentima.
- Smanjiti rizična ponašanja među spolno aktivnim stanovnicima Republike Hrvatske s posebnim edukacijskim programima usmjerenim na pojedine podskupine.
- Edukacijom opće populacije pridonijeti većem usvajanju vrijednosti i načina života s kojima se smanjuje rizik od infekcije HIV-om i omogućuje punopravni suživot inficiranih i oboljelih.

Specifični ciljevi

Jačanje nacionalnih snaga za praćenje kretanja infekcije, analize epidemiološke situacije i praćenja rizičnog ponašanja, razvoj i primjena učinkovitih programa prevencije HIV-a, kao i provođenje i evaluacija tih programa

- Povećati prisutnost informacija o HIV/AIDS-u u medijima, javnosti i političkim programima kao važnom javnozdravstvenom i društvenom pitanju.
- Povećati primjenu alata za unaprjeđivanje kvalitete (QI) namijenjenih preventivnim programima/projektima iz područja HIV/AIDS prevencije kroz kontinuiranu edukaciju, primjenu i promicanje unaprjeđenja kvalitete.
- Nastaviti s praćenjem HIV/AIDS oboljenja u epidemiološkom informacijskom sustavu, koji je povezan s Tessy sustavom ECDC-a, SZO-e i UNAIDS sustavom na razini Europe.
- Dopuniti postojeći sustav nadzora nad HIV/AIDS-om praćenjem rizičnog ponašanja na nacionalnoj razini te koordinirati pojedinačna istraživanja iz područja HIV/AIDS na nacionalnoj razini, radi koordinirane intervencije u zajednici, a posebno za osjetljive i ključne populacije (MSM, osobe koje koriste droge injektiranjem, osobe koje pružaju spolne usluge, radnici–migranti i adolescenti sa spolno prenosivim infekcijama).
- Povećati znanje i smanjiti netočne informacije o virusu i bolesti u općoj populaciji.
- Uvesti praćenje podtipova virusa na nacionalnoj razini.
- Povećati broj dokazano djelotvornih intervencija.
- Poboljšati evaluaciju pojedinih posebnih programa zbog osiguranja visokokvalitetnih intervencija.
- Osigurati stručnu recenziju posebnih programa suzbijanja i sprječavanja HIV/AIDS - a u zajednici.

Smanjenje prenošenja HIV-infekcije u pojedinim populacijama

- Identificirati potrebe i prioritete za prevencijom u pojedinim populacijama na temelju istraživanja i epidemioloških pokazatelja
- Razviti, primijeniti i provoditi koncepte kombinirane prevencije koji obuhvaćaju znanstveno utemeljene i prihvatljive metode za ključnu populaciju. Kombinirana prevencija treba uključivati edukaciju, bihevioralne intervencije radi promjene ponašanja, primjenu zaštite kao i primjenu antiretrovirusnih lijekova u prevenciji HIV-infekcije.
- Omogućiti i povećati korištenje antiretrovirusne terapije za prevenciju: predekspozicijska terapija za HIV negativne osobe pod povećanim rizikom, postekspozicijska terapija nakon izloženosti HIV-u te početak terapije nakon dijagnoze, bez obzira na broj limfocita.
- Provoditi istraživanja te razvijati, primijeniti i evaluirati programe prevencije HIV-a u populaciji MSM-a.
- Provoditi istraživanja te razvijati, primijeniti i evaluirati znanstveno utemeljene preventivne mjere za suzbijanje HIV-infekcije, usmjerenih na osobe koje intravenski koriste droge.
- Provoditi istraživanja te razvijati, primijeniti i evaluirati programe prevencije rizičnog ponašanja za HIV, čime se jača sposobnost žena i muškaraca, osobito seksualnih radnika, za donošenje i provođenje odluka u cilju smanjenja spolnog rizika te prihvaćanje protektivnog ponašanja/postupaka (npr. ispravna, dosljedna i primjerena uporaba

prezervativa, smanjenje visokorizičnih oblika spolnog ponašanja, rana dijagnostika i liječenje spolno prenosivih bolesti).

- Provoditi istraživanja te razvijati, primijeniti i evaluirati programe prevencije HIV-a u adolescenata.
- Provoditi istraživanja te razvijati, primijeniti i evaluirati programe prevencije HIV-a u radnika-migranata uključujući pomorce.
- Provoditi istraživanja te razvijati, primijeniti i evaluirati programe prevencije HIV-a u općoj populaciji.

Povećanje broja dobrovoljnih savjetovanja i testiranja kako bi se omogućilo rano otkrivanje zaraze HIV-om te savjetovanje o smanjivanju rizičnog ponašanja

- Povećati motivaciju osoba s rizičnim ponašanjem za redovito testiranje na HIV.
- Povećati broj testiranja u osoba koje se rizično ponašaju u mjeri potrebnoj da 90% zaraženih bude dijagnosticirano.
- Unaprijediti rad postojećih i prema potrebi organizirati otvaranje novih centara za dobrovoljno testiranje i savjetovanje te referentne službe.
- Povećati i unaprijediti izvaninstitucionalno testiranje na HIV (testiranje u zajednici) s fokusom na ključne populacije
- Povećati broj zdravstvenih ustanova koje rutinski provode dobrovoljno testiranje prema indikatorskim bolestima za zarazu HIV-om te osoba čije ponašanje ukazuje na moguću zarazu.
- Omogućiti testiranje na HIV u službama sa liječenje spolno prenosivih infekcija i službama za reproduktivno zdravlje.
- Omogućiti dobrovoljno testiranje na HIV uz savjetovanje svim trudnicama.

Pružanje optimalne skrbi osobama koje žive s HIV-om, razvoj preventivne djelatnosti za osobe koje žive s HIV-om te borba protiv stigmatiziranja i diskriminacije

- Osigurati antiretrovirusno liječenje putem Hrvatskog zavoda za zdravstveno osiguranje.
- Proširiti socijalnu, psihološku i pravnu pomoć osobama koje žive s HIV-om.
- Liječiti spolno prenosive bolesti među osobama koje žive s HIV-om.
- Provoditi probir, liječenje i kemoprofilaksu tuberkuloze među osobama koje žive s HIV-om.
- Pružati odgovarajuću skrb trudnicama koje žive s HIV-om te provoditi antiretrovirusno liječenje trudnica u cilju smanjenja rizika prijenosa virusa s majke na dijete.
- Provoditi edukaciju stomatologa i izraditi standarde dobre kliničke prakse za stomatološko liječenje osoba koje žive s HIV-om.
- Organizirati specijalističko-konzilijarnu zdravstvenu zaštitu za komorbiditete povezane s HIV infekcijom.
- Provoditi edukaciju zdravstvenih radnika za rad s pacijentima koji žive s HIV-om i poštivanje njihovih ljudskih prava, osobito pravo na privatnost.
- Proširiti socijalnu i psihološku pomoć za osobe koje žive s HIV-om.
- Poticati uključivanje osoba koje žive s HIV-om u preventivne djelatnosti lokalne zajednice.
- Poštivati individualna prava i odgovornosti osoba koje žive s HIV-om.
- Upoznavati i osvješćivati javnost ne samo o preventivnim i zdravstvenim aspektima već i o ljudsko-pravnim dimenzijama HIV-infekcije.

- Poučiti stanovništvo o ljudskim pravima i podizati svijest o pravima bolesnika.
- Smanjiti rizik od prenošenja infekcija kod spolnih partnera osoba koje žive s HIV-om.
- Osnaživati osobe koje žive s HIV-om za prijavu diskriminacije.

Primjena standardnih mjera zaštite u cilju minimaliziranja rizika prenošenja HIV-a i drugih uzročnika koji se prenose krvlju

- Kontinuirano educirati zdravstvene radnike o potrebi dosljedne primjene standardnih mjera zaštite.
- Redovito obnavljati protokole i osigurati provođenje odgovarajuće postekspozicijske profilakse.
- Educirati ravnateljstvo i radnike o primjeni standardnih mjera zaštite u odgojno-obrazovnim ustanovama, ustanovama socijalne skrbi, sportu i na svim radnim mjestima gdje postoji mogućnost dodira s krvlju (npr. vatrogasci, policija itd.).
- Provoditi nadzor o primjeni standardnih mjera zaštite.
- Osigurati ljudske potencijale i financijska sredstva iz različitih izvora.

Osiguranje sigurnosti krvi i krvnih pripravaka kao i osiguranje sigurnosti transplantacije organa i tkiva

- Osiguranje načela samodostatnosti krvi i krvnih pripravaka putem dobrovoljnog i neplaćenog darivanja krvi u Republici Hrvatskoj.
- Osiguranje kontrole kvalitete serološkog testiranja svih transfuzijskih ustanova.
- Korištenje molekularnih testova u testiranju krvi u Republici Hrvatskoj.
- Omogućiti daljnju prevenciju prijenosa HIV-a krvlju, krvnim derivatima i imunobiološkim preparatima uz donošenje adekvatne legislative.
- Poticanje proizvodnje imunobioloških preparata iz krvi prikupljene u Republici Hrvatskoj.
- Jačanje svijesti darivanja krvi o rizicima stjecanja HIV-infekcije i upoznavanje s mjerama izbjegavanja i sprječavanja HIV-infekcije.

PLAN AKTIVNOSTI

1. Jačanje nacionalnih snaga za praćenje kretanja infekcije, analize epidemiološke situacije i praćenja rizičnog ponašanja, razvoj i primjena učinkovitih programa prevencije HIV-a, provođenje i evaluacija tih programa

Praćenje epidemiološke situacije u Republici Hrvatskoj koordinirano je i dio sustava praćenja HIV/AIDS-a u Europi. Republika Hrvatska je dio sustava nadzora nad HIV/AIDS-om, uz zemlje EU, koji koordinira u suradnji ECDC-om i SZO-om, a provodi Služba za epidemiologiju HZJZ-a. Od 1985. godine, kada su prvi slučajevi HIV-infekcije registrirani u Republici Hrvatskoj, do kraja 2014. godine registrirana je 1208 osoba kojoj je dijagnosticirana HIV-infekcija, od kojih je 441 oboljelo od AIDS-a. U istom je razdoblju 213 zaraženih i umrlo. Epidemiološka situacija u Republici Hrvatskoj još uvelike ovisi o ekspoziciji izvan zemlje, pogotovo u heteroseksualnih muškaraca. U posljednjih 10 godina prosječno se registrira 21 oboljelih od AIDS-a u Republici Hrvatskoj (22 registriranih 2014. godine). Godišnja incidencija AIDS-a kreće se u vrijednostima manjim od 5 na milijun stanovnika, što Republiku Hrvatsku svrstava u zemlje niske incidencije.

Sukladno planiranim aktivnostima provedbe druge generacije praćenja HIV/AIDS-a i dalje se kontinuirano provode epidemiološka biobohevijska istraživanja. Nakon prvog vala istraživanja „Seroprevalencija HIV-infekcije u grupama s povećanim rizikom“ provedenog u periodu 2003. - 2006. godine u okviru GFATM projekta „Unaprjeđivanje borbe protiv HIV/AIDS-a u Hrvatskoj“, provedena su sljedeća istraživanja: Bihevijska istraživanja rizičnog spolnog ponašanja MSM populacije u 2005., 2007., 2009. i 2012. godini, „Istraživanje seroprevalencije HIV-a i spolno prenosivih bolesti u skupinama s povećanim rizikom za infekciju HIV-om“ (drugi val, 2011-2014) i druga. Temeljni cilj istraživanja je prikupiti bihevijske i biološke podatke potrebne za analizu obrazaca rizičnog seksualnog ponašanja među rizičnim populacijama. Zaključci istraživanja koriste se za izradu ciljanih mjera prevencije HIV-a i ostalih krvlju i spolno prenosivih infekcija u rizičnim populacijama.

Podaci istraživanja omogućuju provođenje kvalitetne i kontinuirane evaluacije provedenih aktivnosti. Edukativni moduli o ovim intervencijama sastavni su dio programa koje u suradnji sa SZO-om provodi Škola narodnog zdravlja „Dr. Andrija Štampar“. Edukacija je namijenjena stručnjacima s područja zemalja jugoistočne Europe i šire. Posebno treba istaknuti da naši djelatnici aktivno sudjeluju u programima istraživanja i u navedenom programu edukacije. S obzirom da se područje suzbijanja HIV-infekcije podudara s pojedinim mjerama iz drugih nacionalnih programa, potrebno je kontinuirano surađivati na praćenju i analizi zajedničkih aktivnosti, čime podižemo kvalitetu i obuhvat intervencija. U dosadašnjim aktivnostima značajnu ulogu imali su programi udruga koje pokrivaju područje rada s intravenskim ovisnicima, osobama koje žive s HIV-om, mladima i slično. Zajedničkim naporima, prenošenjem znanja i iskustva te intenzivnim radom na terenu, povećan je obuhvat korisnika i broj aktivnosti (savjetovanje, informacije putem internetskih stranica, SOS telefon i slično). Suradnju između predstavnika udruga i djelatnika u tijelima državne uprave i lokalne zajednice potrebno je i dalje unaprjeđivati.

Republika Hrvatska potpisnica je Deklaracije UN-a o HIV/AIDS-u iz 2001. godine, čime se obvezala da će, između ostalog, kontinuirano pratiti podatke vezane uz HIV-infekciju. Izvješća o provedbi ove Deklaracije (GARPR), koje izrađuje Služba za epidemiologiju HZJZ-a, dostavljaju se Ujedinjenim narodima, ECDC-u i SZO-i u planiranim rokovima. Prvo izvješće o provedbi

Deklaracije izrađeno je i dostavljeno 2003. godine, a posljednje 2014. godine. Unaprjeđenje kvalitete važno je u preventivnim javnozdravstvenim programima i projektima jer značajno povećava učinkovitost preventivnih mjera te doprinosi uspješnoj implementaciji aktivnosti i realizaciji željenih ciljeva/rezultata. U tom smislu potrebno je provoditi aktivnosti jačanja kapaciteta za unaprjeđenje kvalitete rada na projektima i programima prevencije HIV/AIDS-a u državnom i civilnom sektoru. U okviru ciljeva za Održivi razvoj do 2030. godine Republika Hrvatska prati područje i aktivnosti na programima suzbijanja HIV-infekcije (CILJ 3: osiguranje zdravog života i promicanje zdravlja za sve), koji se među ostalim odnosi i na prevenciju HIV/AIDS-a i drugih spolno i krvlju prenosivih infekcija te očuvanju spolnog i reproduktivnog zdravlja. Ove aktivnosti dopuna su intervencijama putem kojih Republika Hrvatska jača svoj utjecaj i ulogu na području suzbijanja HIV-infekcije kako na državnoj, tako i na lokalnim razinama.

Mjera 1.1. Praćenje i analiza epidemiološke situacije HIV-infekcije, Program mjera suzbijanja i sprječavanja HIV-a

Aktivnosti:

- Podizanje kvalitete rada postojećeg sustava nadzora nad epidemiološkom situacijom u okviru nadzora nad zaraznim bolestima u Republici Hrvatskoj, kako bi se i dalje osigurale koordinirane intervencije u populaciji te praćenje ostalih bolesti koje imaju iste ili slične faktore rizika (spolno prenosive bolesti i bolesti koje se prenose krvlju).

- Provođenje mjera ranog otkrivanja oboljelih i nadzora u skladu sa Zakonom o zaštiti pučanstva od zaraznih bolesti.

- Obavezno prijavljivanje HIV-infekcije i AIDS-a uz strogo poštivanje liječničke tajne i propisane procedure prijavljivanja.

- Registriranje HIV/AIDS oboljelih u Službi za epidemiologiju zaraznih bolesti HZJZ-a.

- Obavezno anonimno prijavljivanje HIV-pozitivnih nalaza iz svih laboratorija koji obavljaju testiranje na HIV Službi za epidemiologiju zaraznih bolesti HZJZ-a.

- Praćenje podataka o ovisnicima o drogama u postojećem informacijskom sustavu HZJZ-a. Sudjelovanje u europskom sustavu praćenja HIV/AIDS-a koji koordinira SZO i širenje postojećih kapaciteta kadrova na nacionalnoj razini.

- Planiranje, koordinacija i evaluacija pojedinačnih istraživanja iz područja epidemiologije HIV/AIDS-a na nacionalnoj razini.

- Praćenje prevalencije u sukcesivnim istraživanjima populacije i reprezentativnim uzorcima osoba pod povećanim rizikom.

- Razvijanje smjernica i pružanje pomoći zdravstvenim i obrazovnim ustanovama te tijelima socijalne skrbi na državnoj razini i razini jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave za bolju procjenu čimbenika rizika i socijalnog okruženja HIV/AIDS-a i spolno prenosivih bolesti. Prikupljanje informacija o rizičnom ponašanju te korištenje istih pri izradi i provedbi protuepidemijskih mjera.

- Praćenje epidemiološki relevantnih indikatora ponašanja u populaciji u suradnji s psiholozima, psihijatrima iz područja mentalnog zdravlja, sociolozima i predstavnicima nevladinih organizacija.

- Objedinjavanje postojećih socioloških istraživanja i istraživanja ponašanja koja su relevantna za epidemiologiju HIV-a te planiranje i provođenje dodatnih istraživanja, a prema analizi epidemiološke situacije i faktorima rizika.

- Na temelju znanstvene epidemiološke analize te analize socioloških istraživanja i istraživanja u području ponašanja koja utječu na epidemiološku situaciju, provođenje intervencija koje će biti integrirane u Program mjera zdravstvene zaštite.

- Evoluiranje utjecaja intervencija te čitavog Nacionalnog programa na nacionalnoj razini, uključivši sredine s posebnim mjerama koje zahtijevaju posebne epidemiološke situacije ili društvene uvjete.

- Redovito izvještavanje o epidemiološkoj situaciji (tjedno, mjesečno - Epidemiološki vjesnik, godišnje prema Zakonu o zaštiti pučanstva od zaraznih bolesti).

- Osiguranje trajne kontinuirane edukacije specijalista epidemiologa iz područja najnovijih analitičkih tehnika (modeliranje i slično) te zajedničke edukacije svih sudionika u provođenju posebnih istraživanja, kao i u metodologiji socioloških i psiholoških istraživanja. U navedenim aktivnostima jačati ulogu Suradnog centra SZO-e, Škole narodnog zdravlja „Dr. Andrija Štampar“ na području druge generacije praćenja HIV-infekcije.

- Prikupljanje i obrada podataka, epidemiološki izvidi, epidemiološke ankete, koordinacija rada epidemiologa na terenu, rano otkrivanje grupiranja, kontinuirano praćenje i analiza spolno prenosivih bolesti i bolesti koje se prenose krvlju, priprema izvješća za potrebe tijela državne uprave, javnosti, zdravstvenih ustanova, stručnjaka, istraživanja i međunarodnih institucija, izrada prijedloga potrebnih intervencija, sudjelovanje u izradi i provođenju preventivnih aktivnosti, sudjelovanje u pripremi izrade programa mjera zdravstvene zaštite, kontinuirana edukacija stručnjaka u području praćenja i kontrole infekcije i novih istraživačkih metoda.

- Provođenje edukacije o upotrebi alata za unaprjeđenje kvalitete (QI) namijenjenih preventivnim programima/projektima iz područja HIV/AIDS prevencije za djelatnike zavoda za javno zdravstvo i organizacije civilnog društva te druge dionike koji rade na području prevencije HIV/AIDS-a.

Nositelji: Referentni centar za epidemiologiju Ministarstva zdravstva, Služba za epidemiologiju HZJZ-a u suradnji sa ZJZ-ima, zdravstvenim ustanovama, zdravstvenim radnicima i Referentni centar za dijagnostiku i liječenje zaraze HIV-om Ministarstva zdravstva, Škola narodnog zdravlja „Dr. Andrija Štampar“, udruge i drugi.

Rok: kontinuirano

Indikatori provedbe:

- izvješća o epidemiološkoj situaciji
- izrađene analize i prijedlozi intervencija
- izvješće o provedenoj edukaciji
- broj osoba educiranih iz upotrebe alata za unaprjeđenje kvalitete (QI) namijenjenih preventivnim programima/projektima iz područja HIV/AIDS prevencije
- broj program/projekata na kojima su primijenjeni alati QI

Financijska sredstva: sredstva su osigurana u okviru Državnog proračuna i ugovornim odnosima između zdravstvenih ustanova i Hrvatskog zavoda za zdravstveno osiguranje u okviru redovne djelatnosti.

Mjera 1.2. Uvođenje novih metoda praćenja HIV-infekcije

Aktivnosti:

- Izrada plana aktivnosti istraživanja i načina prikupljanja podataka za naredni petogodišnji period.
- Epidemiološka analiza drugog vala istraživanja seroprevalencije HIV-a i spolno prenosivih bolesti u skupinama s povećanim rizikom za infekciju HIV-om i analiza trenda čimbenika rizika za nastanak HIV-infekcije u MSM populaciji i u drugim ključnim skupinama, na temelju podataka dosadašnjeg praćenja.
  - Provođenje bihevioralnih istraživanja prema planu
  - Pregledna analiza epidemiologije spolno prenosivih bolesti u Republici Hrvatskoj na temelju relevantnih podataka iz istraživanja.
  - Uvođenje Europskog programa praćenja rezistencije gonokoka (The European Gonococcal Antimicrobial Surveillance Programme Euro - GASP).
  - Analiza epidemioloških osobitosti korisnika CST pri HZJZ-u i ZJZ-ima.

Nositelji: Referentni centar za epidemiologiju Ministarstva zdravstva, Služba za epidemiologiju HZJZ-a, Ministarstvo zdravstva u suradnji sa Školom narodnog zdravlja “Dr. Andrija Štampar”, ZJZ.

Rok: kontinuirano

Indikator provedbe:

- izrađen plan istraživanja
- broj napravljenih analiza
- provedba istraživanja
- uveden program Euro-GASP
- broj analiza epidemioloških osobitosti korisnika CST-a

Financijska sredstva: sredstva su osigurana u okviru Državnog proračuna i ugovornim odnosima između zdravstvenih ustanova i Hrvatskog zavoda za zdravstveno osiguranje u okviru redovne djelatnosti te u okviru raspoloživih sredstva od igara na sreću.

2. Smanjenje prenošenja infekcije u pojedinim populacijama

HIV-infekcija u Republici Hrvatskoj registrira se gotovo isključivo unutar grupa povećanog rizika i dominira u grupi muškaraca koji imaju spolne odnose s drugim muškarcima. U ukupnom broju HIV pozitivnih osoba vjerojatni put prijenosa infekcije u 59,1% zaraženih je muški homoseksualni odnos, nešto manje (29,2%) zaraženo je heteroseksualnim odnosom. Zaražavanje putem heteroseksualnog odnosa i dalje je značajno vezano za boravak u inozemstvu, trgovinu seksualnim uslugama i učestalo mijenjanje partnera. Tu dominiraju heteroseksualni muškarci koji imaju česte kontakte s osobama koje pružaju seksualne usluge radi zarade izvan zemlje te njihove seksualne partnerice u zemlji. U grupi „partneri HIV pozitivnih osoba“ su pretežno žene i to stalni seksualni partneri osoba koje žive s HIV-om, najčešće supruge. Među osobama koje su inficirane heteroseksualnim putem nema adolescenata. Sve osobe inficirane ovim putem starije su od 20 godina. Od majki zaraženih HIV-om, troje djece je razvilo AIDS, od ukupno četrnaest zaraženih na taj način. Od svih oboljelih od AIDS-a, u 6,3% je vjerojatni put zaražavanja bio dijeljenje pribora za injektiranje droga. Među svim osobama koje žive s HIV-om ova grupa čini 5,9%, čiji udio u strukturi oboljelih je već godinama podjednako nizak. Godišnje se prati kretanje HIV-infekcije među intravenskim ovisnicima (prosječno oko 700 - 800 testiranih). Među ovisnicima o

drogama (koji koriste drogu injektiranjem) postotak inficiranih kreće se od 0,2% (Zagreb i Rijeka) do 0,3% (Split). Ovaj postotak inficiranih u posljednjih deset godina ne pokazuje trend porasta. Kako bi se osiguralo suzbijanje HIV-infekcije još od 1998. godine provode se programi smanjenja šteta i zamjene igala u suradnji s udrugama i zdravstvenim ustanovama.

U razdoblju od 2003. do 2006. godine u okviru projekta Globalnog fonda za AIDS, tuberkulozu i malariju (u daljnjem tekstu: GFATM) „Unaprjeđivanje borbe protiv HIV/AIDS-a u Hrvatskoj“ u suradnji sa zdravstvenim ustanovama i udrugama koje se bave ovom problematikom, provodili su se programi prevencije za populacije ovisnika koje koriste drogu injektiranjem, muškarce koji imaju seksualne odnose s drugim muškarcima, osobe koje pružaju seksualne usluge radi zarade i populaciju migranta (pomorci, vozači, građevinari). Preventivni rad na ovom području potrebno je nastaviti i kontinuirano provoditi.

Mjera 2.1. Preventivni rad u populaciji muškaraca koji imaju spolne odnose s drugim muškarcima

Aktivnosti:

- Provođenje istraživanja te razvoj, primjena i evaluaciju programa prevencije HIV-a kod MSM populacije.
- Provođenje istraživanja rizičnog ponašanja za HIV i spolno prenosive bolesti u skupini MSM.
- Provođenje istraživanja te razvoj, primjena i evaluacija strukturalnih intervencija i intervencija u zajednici u cilju smanjenja stigmatizacije i diskriminacije zbog seksualne orijentacije i različitosti roda.
  - Osnaživanje postojećih i po potrebi povećanje broja vladinih i nevladinih ustanova za prevenciju koje uspješno provode učinkovite mjere prevencije HIV-a za MSM populaciju.
  - Povećati obuhvat prakticiranja protektivnih ponašanja, redovitog testiranja na HIV za MSM koji žive s HIV-om, povezivanja i zadržavanja u skrbi.
  - Preventivne programe temeljiti na znanstveno dokazano učinkovitim intervencijama, poput direktnog rada s korisnicima (eng. outreach i netreach), diseminacija kondoma, lubrikanata i edukativnog materijala, vršnjačke intervencije, metode bazirane na društvenom marketingu i slično.
  - Povećanje broja timova u epidemiološkoj službi i broj centara za besplatno i anonimno testiranje i savjetovanje na HIV pri zavodima za javno zdravstvo.
  - Unaprjeđenje probira, dijagnostike i liječenja spolno prenosivih bolesti, posebice onih koji povećaju mogućnost zaraze HIV-infekcijom; omogućiti besplatno i anonimno testiranje.
  - Unaprjeđenje zdravstvenih radnika za rad s MSM populacijom
  - Održavanje internetskih stranica i savjetovanja.
  - Izrada, tiskanje i distribucija edukativnog materijala.
  - Održavanje edukativnih radionica.

Nositelji: **Ministarstvo zdravstva**, HZJZ, zavodi za javno zdravstvo, Iskorak i druge udruge koje rade s populacijom MSM

Rok: kontinuirano

Indikatori provedbe:

- procijenjeni udio educiranih MSM osoba (iz istraživanja)
- broj posjetitelja internetskih stranica
- broj tiskanog edukativnog materijala

- broj podijeljenih kondoma i lubrikanata
- broj MSM osoba koje posjete centre za savjetovanje i testiranje
- broj MSM osoba testiranih u zajednici

Financijska sredstva: sredstva su osigurana iz raspoloživih sredstva Državnog proračuna iz sredstava za redovnu djelatnost, iz raspoloživih sredstava od igara na sreću

Mjera 2.2. Preventivni rad u populaciji intravenskih ovisnika koji koriste drogu injektiranjem i povremenih uzimatelja droga

Aktivnosti:

- Provođenje istraživanja te razvoj, primjena i evaluacija kulturološki prihvatljivih preventivnih mjera za suzbijanje HIV-infekcije, usmjerenih na ovisnike koji koriste drogu injektiranjem.

- Unaprjeđenje zaštite od HIV/AIDS-a ovisnika koji koriste drogu injektiranjem, kao i financijsko podupiranje kvalitetnih programa suradnje s udrugama koje provode programe smanjenja štete za ovisnike i povremene uzimatelje opojnih droga, s posebnim naglaskom na ovisnike koji koriste drogu injektiranjem.

- Povećanje sveobuhvatnosti zdravstvene skrbi za ovisnike i povremene uzimatelje droga kroz što bolji obuhvat ovisnika koji koriste drogu injektiranjem, nekim od oblika liječenja, uključivanje u programe supstitucijskog liječenja, testiranje na HIV i spolno prenosive bolesti, kao i testiranje na hepatitis B i C. Provođenje programa smanjenja štete te educiranje ovisnika i povremenih uzimatelja droga o sigurnim oblicima spolnog ponašanja.

- Provođenje istraživanja o učinkovitosti programa razmjene šprica i o ostalim načinima za pribavljanje jednokratnih sterilnih šprica i igala za aktivne ovisnike koji koriste drogu injektiranjem.

- Koordiniranje provedbe mjera iz Nacionalne strategije i Akcijskog plana za suzbijanje zlouporabe droga u Republici Hrvatskoj i ovog Nacionalnog programa.

- Unaprjeđenje provođenja općih i posebnih mjera zdravstvene zaštite ovisnika i povremenih uzimatelja droga te ih učiniti dostupnim i prepoznatljivim korisnicima kroz redovite edukacije zdravstvenih i drugih stručnih djelatnika u primarnoj zdravstvenoj zaštiti.

- Izrada, tiskanje i distribucija edukativnog materijala.

Nositelji: Ministarstvo zdravstva, Ured za suzbijanje zlouporabe droga, Hrvatski Crveni križ i društva Crvenog križa, HZJZ, ZJZ, udruge (HELP, TERRA, LET, INSTITUT, HEPATOS Rijeka i dr.), stručna društva i drugi.

Rok: kontinuirano

Indikator provedbe:

- broj ovisnika koji koriste drogu injektiranjem uključenih u programe
- broj tiskanog i distribuiranog edukativnog materijala
- broj provedenih istraživanja
- broj provedenih programa

Financijska sredstva: sredstva su osigurana iz raspoloživih sredstava Državnog proračuna i raspoloživih sredstava namijenjenih za provedbu programa za borbu protiv ovisnosti i iz sredstava od igara na sreću.

Mjera 2.2.1. Programi smanjenja štete (harm reduction)

Planirane aktivnosti:

- Provođenje programa zamjene šprica, igala te distribucija prezervativa.
- Informiranje ovisnika o mogućnostima uključenja u pojedine terapijske programe, o institucijama koje provode Program zamjena igala i šprica (*Needle exchange program*) i Program smanjenje štete (*Harm reduction program*).
  - Savjetovanje i upućivanje u različite programe liječenja ovisnosti.
  - Informiranje o svim štetnim posljedicama korištenja droga, posebice intravenoznog uzimanja droga, omogućiti savjetovanje i testiranje na virus HIV-a i hepatitisa.

Nositelji: **Ministarstvo zdravstva**, Hrvatski Crveni križ i društva Crvenog križa, HZJZ, ZJZ i udruge (HELP, TERRA, LET, INSTITUT i dr.) i stručna društva i drugi.

Rok: kontinuirano

Indikator provedbe:

- broj osoba upućenih u programe liječenja ovisnosti
- broj distribuiranih igala i šprica

Financijska sredstva: sredstva su osigurana iz raspoloživih sredstava Državnog proračuna i raspoloživih sredstava namijenjenih za provedbu programa za borbu protiv ovisnosti i iz sredstava od igara na sreću.

Mjera 2.3. Preventivni rad u populaciji adolescenata

Aktivnosti:

- Provođenje istraživanja te razvoj, primjena i evaluacija programa prevencije HIV-a i spolno prenosivih bolesti u zajednici. Ovi programi potiču adolescente na suzdržavanje od spolnih odnosa, kasnije stupanje u spolne odnose, razvijanje sigurnijih oblika spolnog ponašanja kao što je primjena prezervativa – naročito među adolescentima u visokorizičnim situacijama, adolescentima u domovima za djecu i mladež, posebno mladeži izvan školskog sustava, osobama koje su bile seksualno zlostavljane, mladeži u maloljetničkom zatvoru, odbjeglij mladeži te mladeži iskorištavane za pružanje seksualnih usluga.
  - Provođenje postojećih programa prevencije te razvoj novih programa u kojima aktivno sudjeluju mladi (kao što su to zdravstveno-odgojni programi koje provode liječnici školske i sveučilišne medicine).
  - Razvoj i provođenje znanstveno utemeljene edukacije o HIV/AIDS-u i spolno prenosivim bolestima u osnovnim i srednjim školama.
  - Povećanje broja institucija koje uspješno provode učinkovite mjere prevencije HIV-a kod populacije adolescenata s povećanim rizikom. Postojećim organizacijama koje skrbe za djecu i mlade, osobito na primarnoj razini, omogućiti otvaranje i potporu postojećim višenamjenskim, polivalentnim savjetovalištim za mlade pri školskim ambulantom (neovisno jesu li u školi ili ne)

i drugim zdravstvenim službama. Savjetovalištim za mlade koji su izvan zdravstvenog sustava osigurati i omogućiti rad uz obaveznu superviziju stručnjaka iz područja zdravstva.

- Provođenje istraživanja te razvoj, primjenu i evaluaciju programa u cilju smanjenja rizičnog spolnog ponašanja i drugih oblika rizičnih ponašanja adolescenata uvjetovanog uzimanjem opojnih droga i alkohola.

- Unaprjeđenje probira, dijagnostike i liječenja HIV-a i spolno prenosivih bolesti u mladeži. Unaprjeđenje protokola pregleda i obrade u adolescenata i ginekološkog pregleda u adolescentica u cilju što ranijeg otkrivanja spolno prenosivih bolesti.

- Integriranje prevencije HIV-a i prevencije spolno prenosivih bolesti u programe prevencije neželjenih trudnoća adolescentica te u preventivne programe zdravog načina življenja.

- Razvijanje programa odgoja i psihološke pripreme za spolni život i život u zajednici koji će se temeljiti na zaštiti zdravlja i kvaliteti života (uz stručnu podršku psihologa, pedagoga, defektologa, sociologa).

- Provedba postojećih i razvoj novih programa prevencije HIV/AIDS-a kao dio školskih preventivnih programa odgojno-obrazovnih ustanova

- Povećanje broja programa koji osiguravaju školovanje, zapošljavanje, sportske aktivnosti i druge socijalno prihvatljive aktivnosti.

- Educiranje edukatora - nastavnika.

- Educiranje vršnjačkih edukatora - učenika.

- Provođenje edukativnih radionica u drugim razredima srednjih škola.

- Izrada, tiskanje i distribucija edukativnog i promotivnog materijala.

- Educiranje učenika u osmim razredima osnovne škole, prvim, trećim i četvrtim razredima srednjih škola.

- Provođenje savjetovanja učenika i roditelja u savjetovalištim za reproduktivno zdravlje.

- Održavanje okruglih stolova.

- Preventivne aktivnosti liječnika školske i sveučilišne medicine.

Nositelji: Ministarstvo zdravstva, HZJZ i ZJZ, Ured za suzbijanje zlouporaba droga, Ministarstvo znanosti i obrazovanja, Agencija za odgoj i obrazovanje, Hrvatski zavod za zdravstveno osiguranje, jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave, Hrvatsko društvo za školsku i sveučilišnu medicinu Hrvatskog liječničkog zbora, ostala stručna društva, udruge i drugi.

Rok: kontinuirano

Indikator provedbe:

- broj educiranih vršnjačkih edukatora
- broj educiranih nastavnika
- broj tiskanog i distribuiranog edukativnog materijala
- provedena evaluacija rada na edukativnim programima

Financijska sredstva: sredstva su osigurana iz sredstava Državnog proračuna u okviru redovne djelatnosti, sredstava lokalne zajednice i ugovornim odnosima između zdravstvenih ustanova i Hrvatskog zavoda za zdravstveno osiguranje.

Mjera 2.4. Preventivni rad u populaciji heteroseksualnih muškaraca i žena s rizičnim ponašanjem

Aktivnosti:

- Provođenje istraživanja te razvoj, primjena i evaluacija programa prevencije rizičnog ponašanja za HIV, čime se jača sposobnost žena i muškaraca, osobito onih koji se bave prostitucijom, za donošenje i provođenje odluka u cilju smanjenja spolnog rizika te prihvaćanje protektivnog ponašanja/postupaka (npr. ispravna, dosljedna i primjerena uporaba prezervativa, smanjenje visokorizičnih oblika spolnog ponašanja, rana dijagnostika i liječenje spolno prenosivih bolesti).

- Osiguranje veće dostupnosti i prihvatljivosti tehnika za prevenciju HIV-a i spolno prenosivih bolesti koje su pod kontrolom samih žena (npr. ženski kondom).

- Osiguranje istraživanja te razvoj, primjena i evaluacija preventivnih mjera protiv HIV-a u centrima za spolno prenosive bolesti, u primarnoj zdravstvenoj zaštiti i organizacijama za planiranje obitelji.

- Osiguranje istraživanja te razvoj, primjena i evaluacija mjera na razini strukturalnih zapreka za učinkovitu prevenciju HIV-a i spolno prenosivih bolesti kod muškaraca i žena.

- Osiguranje posebnih istraživanja u ovoj skupini, izvan populacije seksualnih radnica/ka radi utvrđivanja razloga promiskuitetnog ponašanja te izrada programa prevencije u posebnim podskupinama.

- Prevencija prodavanja i pružanja seksualnih usluga za novac i druga materijalna dobra kroz programe zapošljavanja i resocijalizacije.

- Provođenje istraživanja o ponašanju žena i muškaraca s rizičnim ponašanjem.

- Izrada, tiskanje i distribucija edukativnog materijala.

Nositelji: Ministarstvo zdravstva, Klinika za infektivne bolesti «Dr. Fran Mihaljević», HZZJ, ZJZ, udruge (HELP, LET, TERRA i dr.) i stručna društva.

Rok: kontinuirano

Indikator provedbe:

- broj osoba uključenih u programe
- broj tiskanog i distribuiranog promotivnog materijala
- izvješća o istraživanju

Financijska sredstva: sredstva su osigurana iz raspoloživih sredstava Državnog proračuna i iz raspoloživih sredstava od igara na sreću.

Mjera 2.5. Preventivni rad u populaciji radnika-migranata

Aktivnosti:

- Promoviranje dobrovoljnog, anonimnog i besplatnog savjetovanja i testiranja u populaciji radnika-migranta i njihovih stalnih spolnih partnera/ica.
- Savjetovanje, održavanje radionice za savjetnike (specijaliste medicine rada).
- Izrada, tiskanje i distribucija edukativnog i promotivnog materijala.
- Provođenje istraživanja te razvoj, primjena i evaluacija programa prevencije HIV-a na području ponašanja radnika-migranta (mornari trgovačke mornarice, radnici-migranti, vozači međunarodnog transporta, vojnici u međunarodnim misijama, itd.) čime se potiče donošenje i provođenje odluka u cilju smanjenja seksualnih rizika te jačanje njihovog protektivnog ponašanja (npr. ispravan, dosljedan i primjeren način uporabe prezervativa, smanjenje visokorizičnih oblika spolnog ponašanja, rana dijagnostika i liječenje spolno prenosivih bolesti).

- Izrada programa usmjerenih k smanjivanju emigracije te planiranje, nadzor i provedba edukacijskih programa među imigrantima.

- Provođenje kontinuiranog savjetovanja o smanjenju rizika od HIV-a za putnike koji odlaze u inozemstvo u ordinacijama koje provode epidemiološku djelatnost i u ordinacijama medicine rada.

- Širenje programa edukacije i savjetovanja u ustanovama (zdravstvenim i drugim) u kojima se okupljaju radnici-migranti.

- Sprječavanje direktnog i indirektnog reklamiranja seksualnog turizma te osmišljavanje odgovarajućih sadržaja za zabavu turista tijekom odmora.

Nositelji: **Ministarstvo zdravstva**, HZJZ, ZJZ, Hrvatski zavod za zaštitu zdravlja i sigurnost na radu, Hrvatski zavod za zdravstveno osiguranje, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Škola narodnog zdravlja «Dr. Andrija Štampar», stručna društva (Hrvatsko društvo za medicinu rada Hrvatskog liječničkog zbora i druga), privatni sektor i drugi.

Rok: kontinuirano

Indikator provedbe:

- broj migranta obuhvaćenih savjetovanjem
- broj održanih edukacija za savjetnike
- broj educiranih savjetnika

Financijska sredstva: sredstva su osigurana iz raspoloživih sredstava, HZZO-a i Državnog proračuna i donacija.

Mjera 2.6. Preventivni rad u populaciji pomoraca – članova posade brodova

Aktivnosti:

- Promoviranje dobrovoljnog, anonimnog i besplatnog savjetovanja i testiranja u populaciji pomoraca – članova posade brodova i njihovih stalnih spolnih partnera/ica.

- Održavanje radionica za savjetnike (specijaliste medicine rada).
- Izrada, tiskanje i distribucija edukativnog i promotivnog materijala.
- Edukacije

Nositelji: **Ministarstvo zdravstva**, HZJZ, Hrvatski zavod za zdravstvenu zaštitu i sigurnost na radu, Hrvatski zavod za zdravstveno osiguranje, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Škola narodnog zdravlja «Dr. Andrija Štampar», privatni sektor i drugi.

Rok: kontinuirano

Indikator provedbe:

- broj pomoraca – članova posade brodova obuhvaćenih savjetovanjem
- održana edukacija za savjetnike
- broj educiranih savjetnika

Financijska sredstva: sredstva su osigurana iz raspoloživih sredstava Hrvatskog zavoda za zdravstveno osiguranje i Državnog proračuna i donacija.

Mjera 2.7. Preventivni rad u općoj populaciji

Potrebno je provoditi trajnu edukaciju opće populacije. Osnovne informacije o uzročniku i bolesti trebaju biti dostupne i prilagođene svim uzrastima. Edukaciju treba provoditi ne samo uobičajenim sustavom obrazovanja, već ju treba organizirati i na radnim mjestima, u lokalnoj zajednici, putem medija, putem SOS telefona, promidžbenih materijala, obilježavanjem Svjetskog dana HIV/AIDS-a i drugo. U edukaciji treba naglašavati ograničene putove prijenosa HIV-a te razviti toleranciju i atmosferu u kojoj se različitost poštuje i ne diskriminira. Edukacija također treba jasno istaći koje su se mjere pokazale djelotvornim u prevenciji zaraze HIV-om.

Zdravstveno odgojni programi za pojedine segmente populacije ili čitavu populaciju moraju biti izrađeni od strane eksperata koje imenuje ministarstvo nadležno za područje zdravstva te prihvaćeni od strane istog ministarstva. Programi trebaju strogo poštovati moralne, medicinsko-etičke, pedagoške vrijednosti, moraju biti usklađeni s općim vrijednostima zajednice i skupine koja je socijalno referentna za pojedinca. Programi moraju imati solidnu teoretsku osnovu. U programe treba ugraditi elemente koji doprinose "personalizaciji" rizika. Programe općeg karaktera trebaju pratiti specifični programi na razini lokalne zajednice. Programi bi trebali integrirati različite razine intervencije: individualni savjetovani rad (psihologa, defektologa, liječnika, učitelja, svećenika, socijalnog radnika), grupni rad, rad u školi i obitelji i program masovnih medija. Na svim razinama intervencija neophodno je da poruke budu sadržajno usklađene. U zdravstveno-odgojnim programima valja dati prednost prenošenju poruka u osobnom kontaktu u odnosu na prenošenje poruka pisanim putem. Programi ne smiju koristiti strah i zastrašivanje kao motivaciju promjene ponašanja, već ih valja temeljiti na pozitivnoj motivaciji.

Potrebna je trajna edukacija profesionalaca (doktora medicine, doktora dentalne medicine, medicinskih sestara/tehničara i drugih zdravstvenih radnika, odgajatelja, učitelja, socijalnih radnika, psihologa, nastavnika i profesora, defektologa-rehabilitatora i drugih) iz područja HIV/AIDS-a i spolno prenosivih bolesti. Važno je edukacijom obuhvatiti djelatnike sustava socijalne skrbi radi podizanja svijesti i rješavanja socijalnih problema osoba koje žive s HIV-om. Također je značajno edukacijom obuhvatiti djelatnike u policiji i vojsci.

U provođenju zdravstvenog odgoja zajednički sudjeluju zdravstvene i obrazovne ustanove, u koje je uključen i vjerski odgoj, sveučilište, visoke škole, veleučilište, sredstva javnog priopćavanja, Hrvatski Crveni križ, karitativne ustanove, nevladine organizacije i drugi.

Aktivnosti:

- Trajna edukacija opće populacije
- Obilježavanje Europskog tjedna testiranja na HIV i Svjetskog dana AIDS-a
- Izrada, tiskanje i distribucija edukativnog i promotivnog materijala.
- Održavanje okruglih stolova, seminara i slično.

Nositelji: Ministarstvo zdravstva, HZJZ, ZJZ, jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave, stručna društva, udruge, privatni sektor i drugi.

Rok: kontinuirano

Indikator provedbe:

- broj distribuiranog edukativnog materijala
- broj provedenih promotivnih aktivnosti

Financijska sredstva: sredstva su osigurana iz raspoloživih sredstava Državnog proračuna, u okviru raspoloživih sredstava od igara na sreću i ugovornim odnosima između zdravstvenih ustanova i Hrvatskog zavoda za zdravstveno osiguranje i donacija

3. Povećanje broja dobrovoljnih savjetovanja i testiranja kako bi se omogućilo rano otkrivanje zaraze HIV-om te savjetovanje o smanjivanju rizičnog ponašanja

U periodu od 2003. do 2006. godine u okviru GFATM projekta „Unaprjeđivanje borbe protiv HIV/AIDS-a u Hrvatskoj” po prvi put su otvoreni CST-i u okviru zdravstvenog sustava (dva u Zagrebu i po jedan u Rijeci, Splitu, Osijeku, Zadru, Slavonskom Brodu, Dubrovniku, Puli i u okviru zatvorskog sustava). Za potrebe rada u centrima educirano je 70 savjetnika. U okviru provedbe programa povećan je broj testiranja opće populacije i populacije u riziku te je omogućeno kvalitetno savjetovanje za osobe koje dolaze u savjetovalište prije i nakon testiranja, čime se osigurava kvalitetno prenošenje informacija. Rad centara, kao mjesta primarne i sekundarne prevencije HIV-infekcije, temelji se na preventivnim aktivnostima koje kroz savjetovališni rad i testiranje imaju za cilj smanjenje obolijevanja i širenja HIV-infekcije i ostalih spolno prenosivih bolesti i promicanje odgovornog spolnog ponašanja te doprinos smanjenju stigme i diskriminacije povezane s HIV-om i SPB. Svima koji dođu u centar ponudeno je savjetovanje prije testiranja, testiranje, savjetovanje poslije testiranja, a u slučaju potrebe i pomoć pri upućivanju na medicinsku skrb, liječenje i psihosocijalnu podršku. Sve usluge su besplatne, anonimne i na dobrovoljnoj osnovi. Kroz CST savjetovališta u HZJZ-u, ZJZ-ima, zatvorskom sustavu i Klinici za infektivne bolesti „Dr. Fran Mihaljević“ od osnutka 2003. godine do kraja 2014. godine pruženo je ukupno 48.074 individualnih savjetovanja. Programom je obuhvaćeno 26.598 korisnika, a 25.996 osoba je testirano na HIV. U 1% testiranih (255 korisnika) otkrivena je HIV-infekcija te su upućeni na daljnju medicinsku skrb u Kliniku za infektivne bolesti „Dr. Fran Mihaljević“. Tijekom 2014. godine u savjetovalištimu je pruženo 4966 individualnih savjetovanja za 2929 korisnika, a 2876 osoba su testirane na HIV (utvrđeno je 41 pozitivnih nalaza). Testiranja u zajednici za skupine pod povećanim rizikom za HIV-infekciju, provode CST u suradnji s lokalnim udrugama (Hepatos Rijeka, HUHIV, Iskorak, HELP i drugi). Ukupno je tijekom 2013. i 2014. godine kroz testiranje u zajednici uslugu savjetovanja i testiranja na HIV primilo 3744 korisnika. Hrvatski Crveni križ provodi testiranja u zajednici u okviru aktivnosti prevencije ovisnosti (programi smanjenja štete) te je u 2014. godini testirano 123 korisnika brzim testovima na HIV. Na temelju evaluacije podatka prikupljenih iz rada CST-a mogu se kvalitetnije utvrditi smjernice za nove preventivne programe.

Osobe zaražene HIV-om trebaju biti upoznate sa stanjem svoje infekcije i koristiti mogućnosti terapije za HIV-infekciju i profilaksu od oportunističkih infekcija. Putem savjetovanja u centrima nastoji se utjecati na promijene rizičnih oblika ponašanja u smislu smanjenja rizika zaraze od drugih osoba i prema drugim osobama. Tako se sve spolno aktivne osobe u skupinama pod rizikom trebaju poticati na savjetovanje i testiranje na HIV. Sredstva za preventivu, savjetovanje i testiranje treba prvenstveno usmjeriti na osobe s jasno naglašenim rizičnim ponašanjem u pogledu zaraze HIV-om. Savjetovanje o HIV-u ne smije biti zapreka testiranju, a testiranje ne smije biti

zapreka savjetovanju. Strategija savjetovanja i testiranja različita je za osobe koje negiraju svoj rizik od strategija pristupa osobama koje prepoznaju svoj rizik, ali nisu bile testirane te za one koje podcjenjuju svoj rizik ili ga nisu svjesne. Bitan je ciljani pristup svakoj grupi. Posebno treba nastojati da visokorizična mladež rano spozna svoj status, a ukoliko je ta mladež HIV-negativna, treba uz pomoć preventivnih programa održati to stanje.

Mjera 3.1. Osigurati kontinuitet rada centara za dobrovoljno, besplatno i anonimno savjetovanje i testiranje

Aktivnosti:

- Osiguranje savjetovanja i testiranja na HIV koje treba biti dobrovoljno i povjerljivo te izvedeno na način koji je maksimalno prihvatljiv za provođenje testiranja osoba s rizičnim ponašanjem.
- Održavanje godišnjih seminara za savjetnike u centrima za dobrovoljno, besplatno i anonimno savjetovanje i testiranje.
- Korištenje novih, dobro provjerenih tehnika brzog testiranja u skladu s uputama Referentnog centra za epidemiologiju Ministarstva zdravstva u okvirima uporabe brzih testova u zdravstvenim ustanovama.
- Osposobljavanje svih savjetovališta, osobito onih za mlade, za provođenje savjetovanja.
- Tiskanje i distribucija priručnika za savjetnike.
- Provođenje medijske kampanje za promociju centara.
- Praćenje podataka i izvješćivanje o radu.
- Unaprjeđenje koordinacije postojećih službi koje se bave spolnim i reproduktivnim zdravljem.

Mjera 3.2. Razvijanje dobrovoljnog savjetovanja, testiranja i upućivanja u skrb

Aktivnosti:

- Povećanje dostupnosti anonimnog i povjerljivog testiranja i testiranja u zajednici, osobito u teško dostupnim populacijskim skupinama (ovisnici koji koriste drogu injektiranjem, muškarci koji imaju spolne odnose s drugim muškarcima, migranti i dr.).
- Povećanje broja osoba koje se koriste savjetovanjem i dobrovoljno se testiraju, a boluju od indikatorskih bolesti (npr. tuberkuloza, spolno prenosive bolesti i hepatitis B i C) i/ili imaju neke rizične oblike ponašanja (npr. spolni odnos bez zaštite, višestruki partneri, injektiranje droga), što povećava rizik zaraze HIV-om.
- Edukacija zdravstvenih radnika o indikatorskim bolestima za testiranje na HIV.
- Povećanje dostupnosti dobrovoljnog testiranja u sklopu javnozdravstvenih programa koji uključuju primjenu brzih testova u nestandardnim uvjetima.
- Evaluacija učinkovitosti raznih vrsta savjetovanja partnera i programa edukacije s ciljem povećanja broja osoba koje su upoznate sa svojim rizikom, a imaju rizično spolno ponašanje ili koriste zajedničke igle; osoba koje prihvaćaju savjetovanje i dobrovoljno testiranje; osoba koje se vraćaju po rezultate svog testiranja te, ukoliko su zaražene, upućuju se na praćenje, a ukoliko su negativne, koriste preventivne savjete radi smanjivanja svog rizika.
- Educiranje partnera osoba koje žive s HIV-om o mogućnostima sprečavanja zaraze HIV-om, redovno savjetovanje i testiranje i pružanje potpore protektivnom ponašanju.

- Povećanje dostupnost besplatnog testiranja na HIV u bolničkim i izvanbolničkim ustanovama - razviti sustav testiranja na licu mjesta (point of care).
- Povećanje udjela spolno aktivne mladeži i mlađih odraslih osoba (sa spolno prenosivim bolestima i/ili nekim oblikom rizičnog ponašanja) kojima se rutinski nudi savjetovanje o HIV-infekciji i AIDS-u.
- Razmatranje mogućnosti uvođenja samotestiranja prema novim znanstvenim spoznajama.

Mjera 3.3. Povećanje motivacije osoba s rizičnim ponašanjem za testiranje na HIV

Aktivnosti:

- Istraživanje, razvijanje, primjenjivanje i evaluacija strategija koje se odnose na stvarne i opažene zapreke za testiranje – kao što su strah od spoznaje o zaraženosti, tj. strah od pozitivnog testa, strah od stigmatizacije, kriminalizacije, saznanja roditelja/skrbnika, saznanja partnera, rizika deportacije, briga za povjerljivost podatka, za dostupnost i mogućnosti skrbi i liječenja, mišljenje «to se događa drugima» te ostale kulturalne i vjerske zapreke.
- Unaprjeđenje procjene ponašanja određene populacije u pogledu testiranja, razlikujući kod toga one koji se nikad nisu testirali, one koji se povremeno testiraju i one koji se često testiraju.
- Istraživanje, razvijanje, primjenjivanje i evaluacija strategija koje se odnose na čimbenike motivacije za testiranje u populacijama s rizičnim ponašanjem.
- Istraživanje, razvijanje, primjenjivanje i evaluacija strategija u svezi promidžbe savjetovanja i testiranja (uključujući bolje znanje rizičnih skupina o pokazateljima primarne infekcije i koristi od testiranja).
- Istraživanje, razvijanje, primjenjivanje i evaluacija kompetentnih modela za pojedine populacijske skupine glede dobrovoljnog i usmjerenog savjetovanja i testiranja, uključujući testiranje parova, obraćanja skupinama te razne druge metode pribavljanja rezultata.
- Povećati intervencije na razini bolesnika radi ohrabrenja osoba rizičnih za zarazu HIV-om da se podvrgnu testiranju.

Mjera 3.4. Povećanje broja mjesta koja rutinski nude dobrovoljno savjetovanje i testiranje

Temeljem evaluacije aktivnosti u CST-ima predviđa se povećanje broja mjesta za dobrovoljno testiranje i savjetovanje u Službama za epidemiologiju ZJZ-a. Eventualno daljnje povećanje broja mjesta za dobrovoljno testiranje i savjetovanje zahtijeva znanstveno utemeljenu studiju kojom će se evaluirati postojeći rad savjetovališta, obuhvat i eventualna daljnja potreba otvaranja centara za dobrovoljno testiranje i savjetovanje. Kao i do sada, valja provoditi kontinuiranu edukaciju savjetnika koji rade u savjetovalištim. Potrebno je također razvijati javnozdravstvene programe koji će omogućiti testiranje na HIV u nestandardnom okruženju.

Mjera 3.5. Omogućiti dobrovoljna savjetovanja i testiranja trudnica na HIV

Antiretrovirusnim liječenjem trudnica i dovršenjem poroda carskim rezom može se bitno smanjiti zaraženost djece HIV-om. Potrebno je poticati trudnice, osobito one s rizičnim čimbenicima

ponašanja, na dobrovoljno savjetovanje i testiranje na HIV. Potrebno je razviti sustav koji će svim trudnicama omogućiti savjetovanje i mogućnost testiranja na HIV u cijeloj Republici Hrvatskoj. Nakon spoznaje o pozitivnom testu, trudnicu treba hitno uputiti na liječenje. Potrebno je kontinuirano educirati trudnice i zdravstvene radnike o mogućnostima sprječavanja zaraze HIV-om u djece. Na ovaj način možemo očekivati da će broj djece s HIV-infekcijom zbog prijenosa intrauterine infekcije s majke na dijete biti smanjena na najmanju moguću mjeru.

Mjera 3.6. Osiguranje uporabe provjerenih anti-HIV testova uz obvezatnu potvrdu Referentnog centra za dijagnostiku i liječenje zaraze HIV-om Ministarstva zdravstva

Uz uporabu provjerenih licenciranih testova na HIV, obavezna je potvrda Referentnog centra za dijagnostiku i liječenje zaraze HIV-om Ministarstva zdravstva za HIV pozitivne nalaze i obavezno je prijavljivanje HIV pozitivnih osoba u skupnom anonimnom godišnjem izvještaju prema ZJZ-ima, odnosno prema HZJZ-u.

Nositelji mjera 3.1. do 3.6.: Referentni centar za dijagnostiku i liječenje zaraze HIV-om Ministarstva zdravstva, Ministarstvo zdravstva, HZJZ, ZJZ, Klinika za infektivne bolesti „Dr. Fran Mihaljević“, zdravstvene ustanove, Ministarstvo pravosuđa (Zatvorska bolnica u Zagrebu) i udruge

Rok: kontinuirano

Indikator provedbe:

- izvješće o radu centara za dobrovoljno, besplatno i anonimno savjetovanje i
- testiranje na virus HIV-a
- broj osoba testiranih na HIV
- broj polaznika seminara za savjetnike u centrima za dobrovoljno, besplatno,
- anonimno savjetovanje i testiranje
- broj educiranih novih savjetnika
- otvaranje novih centara prema potrebama i mogućnostima

Financijska sredstva: sredstva su osigurana iz raspoloživih sredstava Državnog proračuna, u okviru raspoloživih sredstava od igara na sreću i ugovornim odnosima između zdravstvenih ustanova i Hrvatskog zavoda za zdravstveno osiguranje

4. Pružanje optimalne skrbi osobama koje žive s HIV-om, razvoj preventivne djelatnosti za osobe koje žive s HIV-om te borba protiv stigmatiziranja i diskriminacije

U Republici Hrvatskoj se, od samih početaka pojave HIV-infekcije i AIDS-a u svijetu, kontinuirano provodi i upotpunjuje dijagnostika i liječenje osoba zaraženih HIV-om. Dijagnostika zaraze HIV-om se provodi u zdravstvenim ustanovama na cjelokupnom području, dok se završna potvrda i liječenje provodi u Klinici za infektivne bolesti „Dr. Fran Mihaljević“ u Zagrebu. S obzirom na relativno mali broj HIV-pozitivnih osoba kao i potrebu za visoko educiranim osobljem, u ovoj zdravstvenoj ustanovi trenutno ne postoji potreba za otvaranjem novih regionalnih centara za liječenje koja je specifično povezana s HIV-infekcijom. Međutim, otvaranje regionalnih centara je moguće uz odgovarajuću edukaciju, specifičnu dijagnostiku i osiguranje

financijskih sredstava. Kako osobe zaražene HIV-om mogu doživjeti gotovo normalnu starost, treba osigurati edukaciju i pružanje dijela zdravstvene skrbi osobama koje žive s HIV-om u primarnoj zdravstvenoj zaštiti. Antiretrovirusni lijekovi osiguravaju se putem Klinike za infektivne bolesti „Dr. Fran Mihaljević“, a plaćanje istih osigurano je putem Hrvatskog zavoda za zdravstveno osiguranje.

Uz redovnu podršku koja se ostvaruje sukladno propisima iz područja socijalne skrbi, a radi specifičnosti infekcije, potrebno je u Klinici za infektivne bolesti „Dr. Fran Mihaljević“ provoditi program psihosocijalne pomoći osobama zaraženim HIV infekcijom. Psihosocijalnu podršku osobama koje žive s HIV-om su u sklopu projekta „Unaprjeđivanje borbe protiv HIV/(AIDS-a u Hrvatskoj“, od 2003.- 2007. godine provodili udruga HUHIV i Klinika za infektivne bolesti „Dr. Fran Mihaljević“. Psihosocijalna podrška provodi se i danas kao zajednički projekt u suradnji s Ministarstvom zdravstva.

Mjera 4.1. Provođenje antidiskriminacijskih programa

Aktivnosti:

- Provođenje istraživanja i razvoja te primjena i evaluacija antidiskriminacijskih programa u cilju smanjenja stigmatizacije i diskriminacije zaraženih osoba.
- Provođenje istraživanja i razvoja te primjena i evaluacija HIV-preventivnih mjera (npr. mjere za pojedince, parove, grupe, zajednicu, društveni marketing i slično), usmjerenih na raznolikost pojedinaca, populacija i partnera osoba koje žive s HIV-om.
  - Promoviranje individualnih prava i odgovornosti osoba koje žive s HIV-om.
  - Podizanje svijesti cjelokupne javnosti i ciljanih skupina o načinima širenja i mogućnostima prevencije HIV-infekcije.
  - Organiziranje edukacija i suradnje s predstavnicima medijima kako bi se o osobama koje žive s HIV-om i ranjivim skupinama izvještavalo na način kojim se afirmira njihov položaj u društvu i pritom koristi nestigmatizirajući jezik.
  - Izrada specifičnih smjernica u radu (protokola) radi jasnijeg definiranja načina postupanja službenih osoba u konkretnim slučajevima.
    - Unaprjeđenje pravne regulative na području zaštite HIV pozitivnih osoba.
    - Izrada i distribucija promotivnog i edukativnog materijala, pokretanje medijskih kampanja
    - Obilježavanje Svjetskog dana HIV/AIDS-a.
    - Sudjelovanje u medijima, emitiranje spotova i promotivnih emisija tijekom cijele godine, sudjelovanje i organiziranje seminara, okruglih stolova i slično.
  - Organiziranje rada SOS HIV-telefon.
  - Uključivanje osoba koje žive s HIV-om u programe vezane za prevenciju HIV-infekcije i procese odlučivanja.
    - Provođenje aktivnosti tijekom Europskog tjedna za testiranje na HIV. Educiranje zdravstvenih radnika i zdravstvenih suradnika (ginekologa, stomatologa, psihijataru), udomitelja i osoba drugih profesija.
    - Održavanje internetskih stranica.

Nositelji: Nacionalno povjerenstvo za suzbijanje HIV/AIDS-a, Ministarstvo zdravstva i druga tijela državne uprave, HZJZ, međunarodne organizacije, zdravstvene, socijalne i obrazovne

ustanove, jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave, stručna društva, udruge (HUHIV i druge), privatni sektor i drugi.

Rok: kontinuirano

Indikator provedbe:

- broj održanih promotivnih aktivnosti
- broj tiskanog i distribuiranog materijala
- broj provedenih edukacija
- broj provedenih istraživanja, analiza istraživanja
- broj uključenih profesija

Financijska sredstva: sredstva su osigurana iz raspoloživih sredstava Državnog proračuna, u okviru raspoloživih sredstava od igara na sreću i ugovornim odnosima između zdravstvenih ustanova i Hrvatskog zavoda za zdravstveno osiguranje

Mjera 4.2. Provođenje postupaka dijagnostike, terapije i liječenja u svezi HIV-infekcije

Aktivnosti:

- Antiretrovirusno liječenje (ART) se primjenjuje sukladno stručnim smjernicama. Ono uključuje primjenu lijekova koji imaju što je moguće manje nuspojave i koji se jednostavno primjenjuju (po mogućnosti jednom na dan). Zbog smanjivanja zaraznosti, antiretrovirusni lijekovi imaju danas i značajnu ulogu u prevenciji zaraze HIV-om. Liječenje treba biti besplatno za sve osobe koje žive s HIV-om te osigurano putem Hrvatskog zavoda za zdravstveno osiguranje. U praćenje učinka ART-a treba uključiti određivanje broja CD4 limfocita T i količine virusa (određivanjem HIV RNA) te prema potrebi utvrđivanje rezistencije. U Republici Hrvatskoj za sada postoji jedan HIV/AIDS centar i to u Klinici za infektivne bolesti «Dr. Fran Mihaljević» u Zagrebu, no ukoliko bi porastao broj bolesnika, treba organizirati otvaranje centara i na regionalnoj razini. Referentni laboratorij za potvrđivanje testiranja na HIV nalazi se također u Klinici za infektivne bolesti „Dr. Fran Mihaljević“. Također treba omogućiti dijagnostiku i liječenje osoba koje žive s HIV-om na spolno prenosive bolesti i tuberkulozu. Potrebno je također osigurati liječenje kroničnog hepatitisa C u osoba koje su istovremeno zaražene HIV-om, prema stručnim smjernicama.

- Potrebno je aktivan pristup dijagnostici depresije, anksioznosti i drugih psiholoških stanja te psihološka potpora osobama u kojih se otkrije zaraza HIV-om i osobama koje su već uključene u skrb.

- Potrebno je pratiti i osigurati, nakon testiranja na HIV, uključivanje u skrb osoba zaraženih HIV-om.

- U slučaju dugotrajnog rizičnog ponašanja, unatoč opetovanom savjetovanju osoba koje nisu zaražene HIV-om, potrebno je razmotriti primjenu predekspozicijske profilakse antiretrovirusnim lijekovima, prema posebno donesenim smjernicama.

- Zadržavanje u skrbi treba sustavno pratiti, ono treba biti jedan od indikatora praćenja uspješnosti skrbi.

- Potrebno je pratiti i istraživati čimbenike povezane s kasnim uključivanjem u skrb.

- Potrebno je pratiti i istraživati suradljivost osoba zaraženih HIV-om s primjenom ART-a. Osnovno mjerilo suradljivosti treba biti postotak bolesnika s nemjerljivom viremijom.

- Potrebno je osigurati skrb za trudnice koje žive s HIV-om i antiretrovirusnu terapiju, kako bi se smanjio prijenos s majke na dijete. Trudnicama zaraženim HIV-om pružaju se informacije o rizicima prijenosa virusa s majke na dijete te im se daju detaljni savjeti o mogućnostima

prevencije prijenosa HIV-a s majke na dijete, uključujući savjete vezane uz dojenje. Sve trudnice dobivaju antiretrovirusne lijekove te se svima i nakon trudnoće savjetuje antiretrovirusno liječenje. Kako u Republici Hrvatskoj raspolažemo primjerenom umjetnom prehranom, trudnicama koje su zaražene HIV-om savjetuje se da ne doje, uz pružanje detaljnih informacija o rizicima i koristima dojenja (u praksi nije bilo situacije u kojoj bi HIV+ roditeljica željela dojiti). Također se razmatraju mogućnosti prevencije prijenosa s majke na dijete u slučaju da HIV pozitivna majka želi dojiti. Navedena prevencija se odnosi prvenstveno na optimalno antiretrovirusno liječenje majke i razmatranje antiretrovirusne profilakse u dojenog djeteta.

- Jačanje postojećih ustanova i osposobljavanje udruga za provođenje preventivnih programa.

- Liječenje osoba u zatvorima i povezivanje s djelatnostima u zajednici.
- Provođenje zdravstvene zaštite na primarnoj, sekundarnoj i tercijarnoj razini.
- Provođenje postupaka prevencije, ranog otkrivanja i postavljanje dijagnoze.
- Unaprjeđenje kvalitete dostupnosti primarne zdravstvene zaštite kroz programe edukacije.

- Osiguranje primjene antiretrovirusnih lijekova za prevenciju. Omogućiti i povećati dostupnost postekspozicijske terapije nakon izloženosti HIV-u (PEP) te početak terapije nakon dijagnoze, bez obzira na broj limfocita. Slijedom znanstvenih dokaza i istraživanja te usklađivanja sa preporukama SZO-a i ECDC-a te dobrom praksom u drugim europskim zemljama, razmotrit će se uvođenje predekspozicijske terapije (PrEP) za HIV negativne osobe pod povećanim rizikom (MSM).

Nositelji: Klinika za infektivne bolesti «Dr. Fran Mihaljević» u Zagrebu, Referentni Centar za dijagnostiku i liječenje zaraze HIV-om Ministarstva zdravstva, zdravstvene ustanove, zdravstveni djelatnici, Referentni centar za epidemiologiju Ministarstva zdravstva, Hrvatski zavod za transfuzijsku medicinu, HZJZ, Hrvatski zavod za zdravstveno osiguranje.

Rok: kontinuirano

Indikator provedbe:

- broj osoba koje primaju ART
- broj osoba koje se rano ili kasno uključuju u skrb
- integracija u skrb unutar 30 dana od postavljanja dijagnoze
- zadržavanje u skrbi uz opis metodologije
- postotak osoba u skrbi koje imaju nemjerljivu viremiju
- analiza financijskih sredstava namijenjenih za programe dijagnostike, terapije i liječenja

Financijska sredstva: sredstva su osigurana u okviru redovnih djelatnosti ugovornim odnosima između zdravstvenih ustanova i Hrvatskog zavoda za zdravstveno osiguranje.

Mjera 4.3. Psihosocijalna podrška HIV pozitivnim osobama

Aktivnosti:

- Provođenje odgovarajućih oblika zdravstvene zaštite i psihosocijalne skrbi na svim razinama.

- Razvijanje psihološke i socijalne službe koje zadovoljavaju potrebe osoba koje žive s HIV-om. Poboľjšati rad zdravstvenih ustanova na svim razinama zdravstvene zaštite u zbrinjavanju osoba koje žive s HIV-om.

- Razvijanje pružanja pravne pomoći osobama koje žive s HIV-om.

- Razvijanje kvalitetnog savjetovanja za partnere te službe izvještavanja čime se partnerima, koji su potencijalno izloženi zarazi HIV-om, može osigurati savjetovanje i testiranje, odnosno upućivanje na odgovarajuću ranu evaluaciju i skrb, ako se utvrdi da su zaraženi.

- Razvijanje djelatnosti socijalne skrbi i zaštite mentalnog zdravlja za potrebe osoba koje žive s HIV-om.

- Organiziranje smještaja osobama koje žive s HIV-om u ustanovama socijalne skrbi

- Pružanje pomoći u kriznim stanjima (SOS telefon).

- Pružanje pomoći u resocijalizaciji osoba koje žive s HIV-om (prekvalifikacija i dokvalifikacija).

- Tisak materijala o podizanju kvalitete života osoba koje žive s HIV-om.

- Unaprjeđenje rada on-line savjetovališta.

Nositelji: Ministarstvo zdravstva, Klinika za infektivne bolesti «Dr. Fran Mihaljević», HZZJ, udruga HUHIV, ZJZ, Hrvatski zavod za zdravstveno osiguranje, centri i ustanove socijalne skrbi

Rok: kontinuirano

Indikator provedbe:

- broj HIV pozitivnih osoba uključenih u program psihosocijalne podrške
- broj provedenih on-line savjetovanja
- broj pruženih pravnih pomoći oboljelima
- broj podijeljenih i tiskanih materijala za poboljšanje života oboljelih
- broj osoba uključenih u grupe samopodrške
- broj novo uključenih osoba u skrb
- broj drugih osoba uključenih u savjetovanje (partneri/roditelji/djeca..)
- broj kontakata s drugim ustanovama

Financijska sredstva: sredstva su osigurana u okviru raspoloživih sredstava Državnog proračuna, iz sredstava za redovnu djelatnost te iz raspoloživih sredstava od igara na sreću.

5. Primjena standardnih mjera zaštite u cilju minimaliziranja rizika prenošenja HIV-a i drugih uzročnika koji se prenose krvlju

Tijekom proteklih godina kontinuirano se održavaju stručni seminari, konferencije i okrugli stolovi namijenjeni zdravstvenim radnicima, s ciljem upoznavanja s HIV-infekcijom, epidemiološkom situacijom i načinima prijenosa ove infekcije. Organizirati odgovarajuću edukaciju i za druge profile poput djelatnika policije, vojske, djelatnika u sustavu socijalne skrbi, djelatnike u sustavu školstva itd.

Mjera 5.1. Pridržavanje standardnih mjera zaštite u zdravstvenim ustanovama

U svim zdravstvenim ustanovama treba primjenjivati i pratiti primjenu standardnih mjera zaštite radi minimalizacije rizika od prijenosa HIV-a. Svi zdravstveni radnici trebaju biti educirani o primjeni standardnih mjera zaštite te imati pravo i obavezu provođenja tih mjera. Provođenje

mjera se mora stalno nadzirati. Potrebno je organizirati i provoditi odgovarajuću postekspozicijsku profilaksu nakon izloženosti krvlju i drugim tjelesnim tekućinama.

Mjere zaštite pacijenata temelje se na strogom pridržavanju pravila asepsa i antisepsa, uz ispravnu sterilizaciju i uporabu jednokratnog pribora te na primjeni provjerenih pripravaka krvi, krvnih derivata i organa. Za specifične segmente zdravstvene zaštite potrebno je izraditi detaljne programe suzbijanja infekcije.

Obavezno je testiranje i isključivanje HIV-pozitivnih donatora tkiva, organa i sperme, kao i testiranje osoba koje ulaze u kroničnu dijalizu te dosljedno poštivanje svih standardnih mjera zaštite u provođenju dijalize osoba koje žive s HIV-om. Potrebno je, u suradnji s odgovarajućim stručnim društvima, dostaviti svim zdravstvenim radnicima u Republici Hrvatskoj pisane upute za zdravstvene radnike. Potrebno je provoditi sustavno prijavljivanje ozljeda oštrim predmetima u cijelom sustavu zdravstva odnosno svih vidova incidenata ina temelju praćenja osmišljavati i provoditi mjere zaštite od HIV infekcije. Potrebno je osigurati postekspozicijsku profilaksu nakon profesionalne izloženosti HIV-u prema odgovarajućim smjernicama stručnih društava.

Aktivnosti:

- Korištenje uobičajenih postupaka za suzbijanje infekcija.
- Praćenje i suzbijanje bolničkih infekcija.
- Praćenje i suzbijanje ozljeda oštrim predmetima odnosno svih vidova ekspozicijskih incidenata u cijelom sustavu zdravstva.
- Korištenje metoda profilakse u slučajevima incidenata (npr. ubod iglom s HIV pozitivnom krvi i slično) pri zavodima za javno zdravstvo, bolnicama i Klinikama za infektivne bolesti „Dr. Fran Mihaljević“.
- Provođenje sanitarnog i epidemiološkog nadzora.
- Provođenje programa edukacije.
- Organiziranje i provođenje primjene profilakse zaraze HIV-om nakon profesionalne (djelatnici u zdravstvu) ili neprofesionalne izloženosti HIV-u (npr. žrtve silovanja).
- Provođenje profilakse temeljem donesenih stručnih smjernica.

Nositelji: Ministarstvo zdravstva, zdravstvene ustanove, zdravstveni radnici, bolnička povjerenstva za hospitalne infekcije, HZJZ, zavodi za javno zdravstvo, Hrvatski zavod za zaštitu zdravlja i sigurnost na radu

Rok: kontinuirano

Indikatori provedbe:

- broj provedenih profilaktičkih postupaka
- broj provedenih edukacija zdravstvenih radnika o prijavljivanju i sprječavanju ekspozicijskih incidenata

Financijska sredstva: sredstva su osigurana ugovornim odnosima s Hrvatskim zavodom za zdravstveno osiguranje za provođenje redovnih djelatnosti, kroz privatne ustanove i ordinacije, stručna društva i slično.

Mjera 5.2. Izobrazba radnika u zdravstvu

Aktivnosti:

- Provođenje izobrazbe djelatnika u sustavu zdravstva vezano za suzbijanje HIV/AIDS-infekcije, promicanja ljudskih prava osoba koje žive s HIV-om i destigmatizacije osoba koje žive s HIV-om.
- Tisak edukativnog materijala.
- Održavanje stručnih seminara, konferencija i tečajeva i slično.

Nositelji: **Ministarstvo zdravstva, HZJZ, ZJZ**, tijela državne uprave, Hrvatska udruga medicinskih sestara, Hrvatsko društvo za spolno prenosive bolesti, Hrvatsko društvo za infektivne bolesti, Hrvatsko društvo za urogenitalne i spolno prenosive infekcije, Hrvatsko epidemiološko društvo, Hrvatsko društvo za oralnu medicinu i patologiju, Hrvatsko društvo za školsku i sveučilišnu medicinu, Hrvatski Crveni križ, međunarodne institucije, udruge, mediji i slično.

Rok: kontinuirano

Indikatori provedbe:

- broj zdravstvenih radnika obuhvaćenih edukativnim programima
- broj distribuiranog tiskanog materijala

Financijska sredstva: sredstva su osigurana u okviru raspoloživih sredstava Državnog proračuna i proračuna jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave u okviru redovne djelatnosti te u okviru aktivnosti stručnih društava

Mjera 5.3. Izobrazba radnika u odgojno-obrazovnim ustanovama, ustanovama socijalne skrbi, sportskim i drugim ustanovama

Radnici u odgojno-obrazovnim ustanovama, ustanovama socijalne skrbi, sportu i na svim radnim mjestima gdje postoji mogućnost dodira s krvlju (npr. vatrogasci, policija itd.) trebaju biti educirani u primjeni standardnih mjera zaštite. Provođenje mjera mora se stalno nadzirati.

Aktivnosti:

- Provođenje izobrazbe djelatnika u sustavu obrazovanja i socijalne skrbi vezano za suzbijanje HIV-infekcije i AIDS-a.
- Organiziranje sustavne izobrazbe odgajatelja, razrednika i učitelja/profesora o mjerama prevencije HIV-infekcije i AIDS-a, afirmaciji zdravih stilova života uz obavezu da stečeno znanje integriraju u svoj stručni rad s djecom i mladeži.
- Organiziranje seminara za županijske koordinatore, ravnatelje i stručne suradnike u dječjim vrtićima, osnovnim i srednjim školama te učeničkim domovima, kako bi se osigurala što kvalitetnija provedba programa u svim odgojno-obrazovnim ustanovama
- Provođenje izobrazbe nastavnika i studenata.
- Izrada i distribucija edukativnih materijala.

Nositelji: Ministarstvo znanosti i obrazovanja, Ministarstvo za demografije obitelj, mlade i socijalnu politiku, Agencija za odgoj i obrazovanje, Ministarstvo zdravstva, uredi državne uprave u županijama, Škola narodnog zdravlja «Dr. Andrija Štampar», Hrvatsko društvo za školsku i sveučilišnu medicinu, stručna društva, udruge, HZJZ u suradnji sa ZJZ.

Rok: kontinuirano

Indikatori provedbe:

- broj djelatnika u sustavu socijalne skrbi koji su obuhvaćeni edukacijom
- broj djelatnika u sustavu obrazovanja koji su obuhvaćeni edukacijom

Financijska sredstva: sredstva su osigurana iz sredstava Državnog proračuna u okviru redovne djelatnosti

Mjera 5.4. Izobrazba pripadnika Ministarstva obrane i Oružanih snaga Republike Hrvatske i policijskih službenika

Aktivnosti:

- Izraditi program edukacije edukatora.
- Provođenje edukacije pripadnika Ministarstva obrane, Oružanih snaga Republike Hrvatske i policijskih službenika koji sudjeluju u operacijama potpore miru, operacijama odgovora na krize, humanitarnim operacijama i drugim aktivnostima u inozemstvu te ročnika.
- Izraditi i distribuirati edukativne materijale.

Nositelji: Ministarstvo obrane, Ministarstvo unutarnjih poslova, Ministarstvo zdravstva, UNDP, HZJZ, Referentni centar za HIV/AIDS Ministarstva zdravstva

Rok: kontinuirano

Indikatori provedbe:

- broj educiranih edukatora

Financijska sredstva: u okviru redovne djelatnosti

Mjera 5.5. Izobrazba u ostalim djelatnostima

Za djelatnosti kao što su pružanje kozmetičkih usluga, usluga tetoviranja, akupunktura i slične, izrađuju se posebne upute, a na temelju epidemiološkog izvida i procjene rizika od infekcije. Uvjet za obavljanje ovih djelatnosti treba biti, uz ostalo, edukacija i provođenje mjera zaštite od infekcije koja se može prenijeti krvlju, uz isključivo korištenje materijala i pribora za jednokratnu uporabu. Provođenje mjera mora se stalno nadzirati.

Aktivnosti:

- Izraditi posebne upute.
- Provoditi nadzor.

Nositelji: Ministarstvo zdravstva, HZJZ, Referentni centar za HIV/AIDS Ministarstva zdravstva

Rok: kontinuirano

Indikatori provedbe:

- broj izrađenih uputa

Financijska sredstva: u okviru redovne djelatnosti

6. Osiguranje sigurnosti krvi i krvnih pripravaka kao i osiguranje sigurnosti transplantacije organa i tkiva

HZJZ prikuplja podatke o provedenim testiranjima na temelju podataka svih laboratorija koji testiraju krv na HIV. Testiranja dobrovoljnih darivatelja krvi vode se kao zaseban epidemiološki podatak, odvojeno od ostalih testiranja na HIV. Hrvatski zavod za transfuzijsku medicinu prikuplja podatke o provedenim testiranjima dobrovoljnih darivatelja krvi i dostavlja ih Hrvatskom zavodu za javno zdravstvo. Podaci se u obliku godišnjih izvješća objavljuju u Transfuziološkom Vjesniku kao službeni podatak. U 2013. godini testirano je 214.740 osoba (uzoraka krvi), od čega je registriran 178 HIV pozitivan nalaz ili 0,08% (u 2012. godini 222.275 testiranja, od čega 163 HIV pozitivnih nalaza ili 0,07%).

U Republici Hrvatskoj su u gotovo trideset godina praćenja HIV/AIDS-a, registrirana samo dva slučaja HIV-infekcije nakon transfuzije domaće krvi. Razlog niskog rizika od prijenosa krvlju je dobrovoljno darivanje krvi i niska prevalencija u općoj populaciji. Iako je ostatni rizik od prijenosa HIV-infekcije procijenjen na 1:1,1 milijun donacija, 2013. godine uvedeno je molekularno ispitivanje (NAT) radi dodatnog povećanja sigurnosti krvi. U Republici Hrvatskoj se krv obvezno testira na HIV kombiniranim HIV Ag-At testovima, a provode se i sve ostale mjere sprječavanja uzimanja krvi od osoba pod povećanim rizikom od HIV-infekcije. Kao i do sada, potrebno je i nadalje poštovati načelo samodostatnosti i besplatnosti te primjenjivati isključivo krv dobrovoljnih darivatelja iz Hrvatske.

Mjera 6.1. Osiguranje sigurnosti krvi i krvnih pripravaka

Aktivnosti:

- Osiguranje principa dobrovoljnog darivanja krvi. Krv koja se upotrebljava u liječenju treba biti isključivo od darivatelja iz Republike Hrvatske, uz osiguranje selekcije darivatelja, izbjegavanje pojedinih grupa pod povećanim rizikom od HIV-infekcije te testiranje krvi prema dobroj laboratorijskoj praksi transfuzijske djelatnosti.

- Poticanje proizvodnje imunobioloških preparata iz krvi prikupljene u Republici Hrvatskoj. Princip samodostatnosti u području imunobioloških preparata treba biti vodeći princip. Ukoliko se u zemlju uvoze pripravci krvi (rijetke krvne grupe) i imunobiološki preparati, to treba činiti od proizvođača koji garantiraju proces proizvodnje koji onemogućuje prijenos virusa HIV-a (i ostalih

infektivnih agensa), uz obvezatnu kontrolu putem Hrvatske agencije za lijekove i medicinske proizvode.

- Zabrana uvoza i uporabe pripravaka krvi i plazme iz donacija.
- Izbjegavanje svake komercijalizacije u transfuzijskoj djelatnosti.
- Utvrditi nacionalnu koordinaciju rada u postojećoj mreži transfuzijskih ustanova.
- Jačanje svijesti darivatelja krvi o rizicima stjecanja HIV-infekcije i upoznavanje s mjerama izbjegavanja i sprječavanja HIV-infekcije. Edukaciju treba provoditi kontinuirano kroz dostupne oblike informiranja darivatelja krvi.
- Protokoliranje potpisa darivatelja krvi ili krvnih sastojaka kojim potvrđuje da je pročitao i bio upoznat s rizicima zaraze HIV-om i da ih on nema.
- Obavezno provođenje postupaka potvrde HIV reaktivnosti svih dobrovoljnih darivatelja krvi u Hrvatskom zavodu za transfuzijsku medicinu, Referentnom centru Ministarstva zdravstva za transfuzijsku medicinu u kojem treba voditi Registar zaraženih darivatelja krvi.
- Upućivanje darivatelja krvi s nejasnim rezultatima HIV-testova na kliničku evaluaciju u Kliniku za zarazne bolesti ili najbliži odjel za zarazne bolesti.
- Analiza rezultata testiranja i kontrole kvalitete serološkog testiranja svih transfuzijskih ustanova, trendova u incidenciji i prevalenciji HIV-infekcije u populaciji darivatelja krvi, donora tkiva i donošenje smjernica i uputa za daljnje smanjivanje rizika od prijenosa HIV-a.
- Usklađivanje nacionalnih standarda u prikupljanju krvi, laboratorijskim ispitivanjima, pripravi, čuvanju, izdavanju, transportiranju krvnih pripravaka i lijekova proizvedenih iz krvi i njihovoj kliničkoj primjeni sa stečevinama zemalja Europske unije.
- Prikupljanje podataka za godišnju analizu rada transfuzijske djelatnosti.
- Koordiniranje aktivnosti u promidžbi i organizaciji sigurnog darivanja krvi.
- Provođenje kontrole kvalitete krvi i krvnih pripravaka u svim transfuzijskim ustanovama u Republici Hrvatskoj.
- Provođenje nadzora i kontrole imunoloških preparata u procesu registracije u zemlji. Provođenje NAT testiranja u ispitivanju krvi darivatelja, donora organa i tkiva.

Nositelji: Hrvatski zavod za transfuzijsku medicinu i transfuzijske jedinice, Hrvatski Crveni križ, zdravstvene ustanove, Ministarstvo zdravstva, Hrvatski zavod za zdravstveno osiguranje, Hrvatska agencija za lijekove i medicinske proizvode

Rok: kontinuirano

Indikator provedbe:

- broj provedenih testiranja
- broj osoba koje žive s HIV-om prenesenim transfuzijama krvi provedenim u Republici Hrvatskoj

Financijska sredstva: sredstva za redovnu djelatnost su osigurana ugovornim odnosima s Hrvatskim zavodom za zdravstveno osiguranje.

Mjera 6.2: Osiguranje sigurnosti transplantacije organa i tkiva

Aktivnosti:

- sukladno Nacionalnom programu transplantacije

Nositelji: HZTM i transfuzijske jedinice, Ministarstvo zdravstva, Hrvatski Crveni križ,

zdravstvene ustanove, Hrvatski zavod za zdravstveno osiguranje

Rok: kontinuirano

Indikator provedbe:

- broj osoba koje žive s HIV-om transplantiranih u Republici Hrvatskoj, kod kojih je HIV prenesen transplantiranim organom ili tkivom od donora

Financijska sredstva: sredstva su osigurana ugovornim odnosima s Hrvatskim zavodom za zdravstveno osiguranje i iz Državnog proračuna u okviru redovne djelatnosti.

7. Koordinacija na područjima zajedničkih aktivnosti

Mjera 7.1. Suradnja i koordinacija aktivnosti s tijelima koja provode Nacionalnu strategiju suzbijanja zlouporabe droga, Nacionalni program za mlade, Nacionalni program za djecu i druge.

Aktivnosti:

- Praćenje provedbe aktivnosti.
- Kontinuirana koordinacija aktivnosti.

Nositelji: Nacionalno povjerenstvo za suzbijanje HIV/AIDS-a, Povjerenstvo za suzbijanje zlouporabe droga Vlade Republike Hrvatske, Ured za suzbijanje zlouporabe droga, tijela državne uprave, HZJZ i ZJZ, udruge i drugi nositelji programskih aktivnosti

Rok: kontinuirano

Indikatori provedbe:

- broj zajedničkih sastanaka
- broj sastanaka povjerenstva za prevenciju HIV/AIDS-a
- izrađena i dostavljena izvješća

Financijska sredstva: sredstva su osigurana u okviru Državnog proračuna i proračuna jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave u okviru redovne djelatnosti sukladno programskim aktivnostima.

Mjera 7.2: Suradnja s udrugama čija djelatnost je u svezi suzbijanja HIV-infekcije

Aktivnosti:

- Praćenje provedbe aktivnosti.
- Kontinuirana koordinacija aktivnosti.

Nositelji: Ministarstvo zdravstva, Ured za udruge, Nacionalna zaklada za razvoj civilnog društva, lokalna zajednica, tijela državne uprave, HZJZ, zavodi za javno zdravstvo, međunarodne institucije, privatni sektor, udruge, stručna društva i drugi.

Rok: kontinuirano

Indikatori provedbe:

- broj financiranih programa i projekata putem tijela državne uprave i tijela Vlade Republike Hrvatske
- financijska sredstva izdvojena za programe i projekte udruga
- broj udruga čije programe podržavaju jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave, zdravstvene ustanove i druge relevantne institucije (suradnja, partnerstva)

Financijska sredstva: sredstva su osigurana iz sredstava od igara na sreću i iz raspoloživih sredstava Državnog proračuna namijenjena za programe i projekte udruga, donacije, financijska sredstva jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave.

Mjera 7.3. Suradnja s međunarodnim institucijama

Aktivnosti:

- Suradnja i koordinacija aktivnosti sa SZO-om, ECDE-om, UN-om, UNDP-om, UN Tematskom skupinom za HIV/AIDS, UNICEF-om, GFATM-om i drugim međunarodnim i stručnim institucijama.
- Kontinuirani rad na suzbijanju i sprječavanju HIV/AIDS-a na Europskoj razini i sustav trajne izmjene podataka Službe za epidemiologiju HZJZ-a sa SZO-om i ECDC-om.
- Sudjelovanje na međunarodnim konferencijama, sastancima i slično.
- Suradnja na području edukacije stručnjaka.
- Suradnja na području znanstveno-istraživačkog rada.
- Sudjelovanje u radu stručne grupe Think Tank on HIV/AIDS Europske unije.
- Izrada projekata za financiranje iz fondova Europske unije.
- Praćenje cilja 3. pod nazivom Osigurati zdrav život i promicati blagostanje za sve u svim životnim dobima iz okvira Agende 2030 Ujedinjenih naroda Ciljeva održivog razvoja u cilju okončanja epidemije AIDS-a i drugih bolesti do kraja 2030. godine.

Nositelj: **Ministarstvo zdravstva, HZJZ**, Referentni centar za dijagnostiku i liječenje zaraze HIV-om Ministarstva zdravstva, Ministarstvo vanjskih i europskih poslova, druga tijela državne uprave, UN Tematska skupina za HIV/AIDS, Škola narodnog zdravlja «Dr. Andrija Štampar», stručnjaci, predstavnici udruga i stručnih tijela.

Rok: kontinuirano

Indikator provedbe:

- broj zajedničkih programa
- broj educiranih stručnjaka
- broj predstavnika na konferencijama, okruglim stolovima i slično.
- broj projekata EU u kojima sudjeluje Republika Hrvatska

Financijska sredstva: sredstva su osigurana u okviru Državnog proračuna i ugovornim odnosima između zdravstvenih ustanova i Hrvatskog zavoda za zdravstveno osiguranje u okviru redovne djelatnosti, sredstva međunarodnih institucija i EU fondova, donacije i slično.

INDIKATORI PRAĆENJA

Cilj 1: Optimalna prevencija, liječenje i skrb za zaražene HIV-om

1. *Smanjiti, odnosno održati nisku proširenost zaraze HIV-om*
  - a. Broj novodijagnosticiranih u jednoj godini <100 (<20 na milijun stanovnika)
2. *Smanjiti morbiditet i mortalitet provođenjem antiretrovirusnog liječenja*
  - a. Broj novodijagnosticiranih u kasnoj fazi zaraze HIV-om (AIDS ili manje od 200 limfocita CD4+) < 20% od ukupno novodijagnosticiranih
  - b. Broj umrlih u jednoj godini < 10 (smrtnost < 2%)
  - c. Broj osoba zaraženih HIV-om koji dobivaju antiretrovirusnu terapiju prema nacionalnim smjernicama: >95%
3. *Smanjenje rizičnog ponašanja*
  - a. Postotak muškaraca koji su imali više od jednog muškog partnera u proteklih 12 mjeseci, a koristili su kondom kod posljednjeg spolnog odnosa: postići 10% povećanje do 2021. godine
  - b. Postotak MSM koji su seksualno aktivni, a testirali su se na HIV u proteklih 12 mjeseci i saznali rezultat testa: postići >90% do 2021. godine
  - c. Broj podijeljenog pribora (šprica i igala) po jednom aktivnom korisniku droga: > 100 šprica u jednoj godini
  - d. Postotak žena i muškaraca u dobi od 15 do 49 koji su imali više od jednog spolnog partnera u proteklih 12 mjeseci, a koristili su kondom kod posljednjeg spolnog odnosa: postići 80% do 2021. godine

Cilj 2: Mjerenje učinka odgovora na HIV u odnosu na druge zdravstvene pokazatelje

1. *Poboljšati seksualno, reproduktivno zdravlje kao i zdravlje trudnica, majki, novorođenčadi i djece*
  - a. Testiranje na HIV trudnica prema epidemiološkoj i kliničkoj indikaciji (100% do 2021. godine)
  - b. Postotak djece koja se rađaju od majki zaraženih HIV-om (< 2%)
2. *Smanjiti incidenciju i učinak komorbiditeta*

- a. Tuberkuloza
  - Testirati na HIV svaku novootkrivenu tuberkulozu (100% do 2021. godine)
  - Liječenje tuberkuloze i zaraze HIV-om (100%)
- b. Virusi hepatitisa
  - Liječenje hepatitisa C svih osoba zaraženih HIV-om prema nacionalnim smjernicama (obuhvat 100%)
  - Testiranje na HIV i viruse hepatitisa svih korisnika droga koji se uključuju u programe liječenja uključujući i programe razmjene igala - 1x godišnje kod aktivnih korisnika (obuhvat 100%)

Cilj 3: Jačanje zdravstvenog sustava u pogledu odgovora na HIV/AIDS

1. *Integracija HIV/AIDS-a u nacionalne strategijske planove unaprjeđenja zdravlja*
2. *Jačanje organizacije i povezanosti zdravstvenog sustava (ljudski resursi, laboratoriji) i provođenje uobičajenih laboratorijskih postupaka u praćenju osoba zaraženih HIV-om (imunofenotipizacija limfocita, određivanje viremije na HIV, testovi rezistencije na HIV, itd)*
3. *Osigurati dostupnost svih potrebnih antiretrovirusnih lijekova*
4. *Organizirati kako profesionalnu tako i neprofesionalnu profilaksu nakon izloženosti HIV-u do 2021. godine*
5. *Testiranje svih uzoraka krvi i darivatelja tkiva i organa na HIV*

Cilj 4: Smanjenje vulnerabilnosti osoba zaraženih HIV-om i ostalih strukturnih barijera

1. *Smanjiti stigmiju i diskriminaciju u zdravstvenim ustanovama*
2. *Stigmatizirajuće iskustvo u proteklih godinu dana: <0 10% osoba zaraženih HIV-om do 2021. godine*

FINANCIRANJE

Za potrebe provođenja Plana aktivnosti u razdoblju od 2017. – 2021. godine financijska sredstva osigurana su iz redovnih sredstava Državnog proračuna u razdjelu Ministarstva zdravstva za 2017. godinu i projekcijama za 2018. i 2019. godinu, iz sredstava od igara na sreću, iz sredstava Hrvatskog zavoda za zdravstveno osiguranje te iz sredstava EU fondova. U financijskom planu Ministarstva zdravstva osigurana su sredstva u iznosu od 3.700.000 kuna godišnje. Aktivnosti u kojima sudjeluje Ministarstvo unutarnjih poslova odvijat će se u okviru redovitog poslovanja za što su osigurana financijska sredstva u financijskom planu za 2017. godinu i projekcijama za 2018. i 2019. godinu.

ZAKLJUČCI

- Nacionalni program usmjeren je osnovnom cilju smanjenja rizika od širenja bolesti u budućnosti i održavanja niske razine novooboljelih od HIV-a na sadašnjoj razini.

- U provođenju Nacionalnog programa važno je istaknuti kontinuirano praćenje bioloških i bihevioralnih karakteristika populacija s rizičnim ponašanjima te provođenje edukacije opće populacije s naglaskom na poštivanje ljudskih prava i uvažavanje načela nediskriminacije i destigmatizacije.

- Potrebno je i nadalje osigurati odgovarajuću financijsku podršku za provođenje svih planiranih aktivnosti.

- U nastojanju da se postignu ciljevi politike suzbijanja HIV/AIDS-infekcije, Vlada Republike Hrvatske ovim Nacionalnim programom obvezuje tijela državne uprave da u narednom razdoblju provode u njemu sadržane mjere. Za koordiniranje provedbe Nacionalnog programa zadužuje se Ministarstvo zdravstva.

- Nositelji Nacionalnog program dostavljaju godišnja izvješća Nacionalnom povjerenstvu za suzbijanje HIV/AIDS i Ministarstvu zdravstva.

• Tijelo zaduženo za koordiniranje provedbe Nacionalnog programa podnosi Vladi Republike Hrvatske objedinjeno petogodišnje izvješće o provedbi i rezultatima Nacionalnog programa, a temeljem izvješća svih nositelja njegove provedbe.

SKRAĆENICE

AIDS - Sindrom stečenog nedostatka imuniteta, skup simptoma u infekciji koji su posljedica slabosti imunološkog sustava zbog zaraze HIV-om (engleski: *Acquired Immunodeficiency Syndrome*)

CST - Centar za anonimno, dobrovoljno, besplatno savjetovanje i testiranje

ECDC - Europski centar za sprječavanje i kontrolu bolesti (engleski: *European Centre for Disease Control*)

EEA - Europski gospodarski prostor (engleski: *European Economic Area*)

EU – Europska unija, (engleski: *European Union*)

GARPR - Globalni izvještaj u svrhu praćenja napretka globalnog odgovora na AIDS, (engleski: *Global AIDS Response Progress Reporting*)

GFATM - Globalni fond za borbu protiv AIDS-a, tuberkuloze i malarije

HIV - virus humane imunodeficijencije, uzročnik AIDS-a (engleski: *Human Immunodeficiency Virus*)

HCV - virus hepatitisa C

HZTM - Hrvatski zavod za transfuzijsku medicinu

HZJZ - Hrvatski zavod za javno zdravstvo

MSM - muškarci koji imaju spolne odnose s muškarcima (uključuje gej/homoseksualce, biseksualce)

SPI - spolno prenosive infekcije

SZO - Svjetska zdravstvena organizacija (engleski: *World Health Organization*)

UN - Ujedinjeni narodi (engleski: *United Nations*)

UNAIDS - zajednički program UN za borbu protiv HIV/AIDS-a (engleski: *Joint United Nations Programme on HIV/AIDS*)

ZJZ - Zavod za javno zdravstvo